

**Prijepis zvučnog zapisa sa znanstvenog skupa,
Sveučilište u Zagrebu, 20. ožujka 2015. godine**

**DNK ANALIZA U FUNKCIJI ZAŠTITE PRAVA
OSUĐENIKA - AMERIČKA ISKUSTVA I HRVATSKE
PERSPEKTIVE**

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Uvaženi gospodine rektore Zagrebačkog sveučilišta, poštovani gospodine zamjeniče ministra unutarnjih poslova, poštovani gospodine predsjedniče Općinskog kaznenog suda, unaprijed se ispričavam ako baš ne bude po redu i protokolu jer uistinu je toliko važnih ljudi došlo ovdje da se nadam da mi neće zamjeriti ako malo pogriješim u protokolu, uvažena gospođo zamjenice Glavnog državnog odvjetnika, uvaženi gospodine načelnice Policijske akademije u Zagrebu, predsjedničke Strukovne udruge kriminalista, poštovane predsjednice i predsjednici Hrvatskih sektorskih akademija, Akademije pravnih znanosti, prof. Horvatić, Akademije medicinskih znanosti prof. dr.sc. Lipozenčić, Akademije tehničkih znanosti prof. dr. sc. Andročec, dragi kolega i prijatelju prof. dr.sc. Dragan Primorac, inače u svojstvu predsjednika Međunarodnog udruženja za primijenjene biološke znanosti, kolege s drugih pravnih fakulteta u Hrvatskoj, s Pravnog fakulteta u Zagrebu naravno, tajnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, kolege iz MUP-a, iz Centra za krim. vještačenja, kolega prof. dr.sc. Lauc iz GENOS-a, čini mi se da nisam nikoga važnoga zaboravio, ako jesam sada se ispričavam, naravno i kolegice i kolege studenti i također dame i gospodo novinari, dobro došli na Međunarodnu znanstvenu tribinu u organizaciji Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Međunarodnog udruženja za primijenjene biološke znanosti, Akademije pravnih znanosti Hrvatske i Hrvatskog društva za humanu genetiku pod nazivom DNK analiza u funkciji zaštite prava osuđenika, američka iskustva i hrvatske perspektive. Posebno mi je zadovoljstvo pozdraviti i našeg gosta iz Sjedinjenih Američkih Država, odvjetnika ranije *public defender-a*, dakle koji je u sustavu radio na zaštiti prava pravomoćno osuđenih osoba koji su tražili naknadna DNK vještačenja i koji će nam danas iz pozicije pravnog praktičara ali i pravnog teoretičara, s obzirom da je jedno vrijeme radio kao izvanredni profesor na De Paul Sveučilištu u Chicagu, reći nešto o ovoj važnoj temi. Ja vam zahvaljujem u ime organizatora svima na pozivu, međutim kako smo istodobno i pozivatelji i gosti, a gosti smo kod naših dragih domaćina, a to je Sveučilište

* Dr. sc. Vanda Božić, stručna suradnica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, (Associate at the Chair for Criminal Law, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia), e-mail: vanda.bozic@pravo.hr.

u Zagrebu, ja bih zamolio rektora Zagrebačkog sveučilišta uvaženog profesora Borasa da se obrati skupu. Hvala.

Prof.dr.sc. Damir Boras

Poštovani dame i gospodo, poštovani gospodine zamjenice ministra, profesori dragi, tajniče Akademije i svi ostali, da sad ne ponavljam. Kao rektoru Sveučilišta u Zagrebu posebno mi je drago da ova konferencija može pomoći da Hrvatska postane boljim društvom. Svi mi znamo, ja dolazim iz pravničke obitelji, da kad pravni sustav pogriješi da je to zapravo nešto nenadoknadivo, jer mi se svi držimo onih vrijednosti, onih maksima, koje zapravo dolaze još iz biblijskih vremena - da je bolje da sto krivaca bude oslobođeno nego da jedan nevini bude osuđen. I upravo mi je drago da svi ovi moji kolege i prijatelji, evo moram spomenuti jučer sam jako puno sa gospodinom zamjenikom ministra razgovarao upravo o ovoj temi i posebno mi je drago da takva razmišljanja dolaze iz sustava, iz sredine sustava, dolaze iz znanstvene organizacije, vidim da dolaze naravno kontakti i iz Amerike i vidimo da zapravo razvojem znanosti i tehnologije čak i u Americi vidimo revizije mnogih presuda koje pokazuju kako pravni sustav kad je i najbolje postavljen može dovesti do velikih i velikih pogrešaka. Ali pokazuje i snagu tog sustava, da i nakon puno vremena pokuša razriješiti i vratiti čast bar tim ljudima koji su nevino osuđeni. Nažalost, u ovim proteklim iskustvima kod nas događalo se mnogo, mnogo predrasuda i u pravnom sustavu, ne samo u Hrvatskoj nego i u Europi i u svijetu, i zapravo ovakvo uvođenje znanosti u pravosuđe omogućava pravnom sustavu da takve pogreške ne ponavlja.

Zato mi je posebno drago da ste danas ovdje, da se to događa na Sveučilištu u Zagrebu i da ćemo i u buduću davati punu potporu ovakvim skupovima gdje jedan interdisciplinarni pristup, sveučilišni pristup, pokazuje koliko je Sveučilište važno za cijelo društvo. Želim vam puno uspjeha, ispričavam se što ću morat otići jer imam još jedan važan skup, kojem sam isto još prije obećao prisustvovati, ali želim vam da sa ovog skupa odu poruke i o tehnologiji i o znanosti, ali i o tome da pravni sustav nikad ne smije stati na nekoj razini donošenja presuda, a da ne bude spreman i prihvatiti pogrešku. Hvala vam lijepa.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem uvaženom gospodinu rektoru. Uistinu, dakle suradnja tehnologije, znanosti, pravne znanosti, bioloških znanosti, medicine, genetike, ali suradnja privatnog sektora i javnog sektora, suradnja Sveučilišta sa privatnim sektorom je nešto što vjerujem da će biti jedan od *light* motiva ove današnje rasprave na današnjoj tribini.

Ja molim, u prvom redu zahvaljujem uvaženom gospodinu akademiku Pavlu Rudanu, tajniku Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti na dolasku i potpori ovom projektu i molim ga da uzme riječ.

Akademik Pavao Rudan, tajnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Poštovani gospodine predsjedničke, poštovani gospodine Becker, uvažene i uvaženi dužnosnici, drage i cijenjene kolege, dragi studenti, gospođe i gospodo, uistinu mi je čast u ime hrama kulture hrvatskog naroda i svih građana Republike Hrvatske, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, pozdraviti vas sve ovdje u hramu našeg znanja i naše nastave na Sveučilištu i na Rektoratu, zbog toga što smatram da je ovo pravo mjesto koje se nalazi u zgradi i Pravnog fakulteta kojega je moj otac još početkom 20. stoljeća studirao, a bio je sudac Vrhovnog suda Hrvatske i koji me je uvijek naučio onu rečenicu: “*Fiat iustitia et pereat mundus*”, prema tome “neka se izvrši pravda pa makar propao svijet”, ali ovo i što je gospodin rektor kazao, da je bolje da stotinu krivih oslobodimo, a da jednoga pravoga, časnoga, zapravo ne osudimo, to je jedna poruka koja nam se javlja s obzirom na našu potencijalnu genetičku bazu.

Meni je jako drago da je ovdje moj dragi prijatelj i uvaženi kolega profesor Dragan Primorac, naš bivši ministar sa kojim sam imao čast još od 2000. godine dolaziti u neke sukobe s obzirom na sumnje i dileme, s obzirom na haplotipe i haplogrupe y kromosoma, jer sam radio sa svojim kolegama na razini mitohondrijske DNA i pokazao koliko je veličanstvena varijabilnost upravo našega naroda u njegovoj jedinstvenosti, odnosno jedinstvenost u njegovoj genetičkoj različitosti. Prema tome, nikada ne smijemo našu biologiju, koja je stara kod *homo sapiens*a oko 150 000 godina, poistovjetiti sa našom kulturom koja je ipak, ili nacionalnim identitetom, daleko, daleko mlađa. Meni je osobito drago da se ova tribina održava ovdje i da je to zapravo početak jedne kompleksne zajedničke smjernice prema onom što će ovo društvo napraviti zahvaljujući jasno našim prijateljima iz Sjedinjenih Država.

Siguran sam, uvažene kolege da će i ovaj skup doprinijeti toliko potrebnoj pojmovnoj sintezi. I zato organizatorima od svega srca čestitam i kao genetičar i kao antropolog, ali i kao glavni tajnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u ime njezinoga predsjednika i svih članova predsjedništva akademika Zvonka Kusića. Zahvaljujem.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem akademiku Rudanu i molim predsjednika Akademije pravnih znanosti Hrvatske, prof. emeritusa Željka Horvatića, inače Akademija je također jedan od organizatora ovoga skupa, da vam se obrati. Izvolite profesore.

Prof.emerit.dr.sc. Željko Horvatić

Poštovani kolegice i kolege, dame i gospodo, uvaženi sudionici ovog vrlo zanimljivog i značajnog znanstvenog skupa. Ja si dozvoljavam govoriti odavde kao

jedan od suorganizatora naše Akademije, da budem u istoj ravni sa vama, a neće mi zamjeriti ni uvaženi rektor ni kolega Rudan što su oni kao uvaženi gosti govorili s onog mjesta. Meni se nekako više sviđa ova ravan sudioništva sa vama koji ćete nositi glavnu riječ ovdje. Akademija pravnih znanosti Hrvatske ne po prvi puta, ustraje na interdisciplinarnosti, koja nije samo interdisciplinarnost unutar pravne struke i pravna struka ne može i ne smije biti izolirana, a ta interdisciplinarnost je sa medicinom, sa psihologijom, sa psihijatrijom kao dijelom medicine, sa antropologijom i sad da ne govorim daljnjim, kad govorimo o kriminalistici i kriminologiji kao ne pravnim ali unutar kaznenopravnih znanosti potpomagajućih disciplina i znanosti, to je zapravo i prošlost i budućnost prava. Ta interdisciplinarna suradnja je, sada već možemo reći, gotovo tradicionalna, jer se što je iznad tri, to sve već broji kao nešto što je puno, i da se to događa ovdje u Alma Mater Sveučilišta u Zagrebu. Ja imam samo jednu primjedbu koja dopunjava ili korigira staru latinsku koju je uvaženi kolega Rudan rekao, a čuo je od svog oca, a ja čuo od svojih učitelja: "*Fiat iustitia et pereat mundus*" - "Neka se izvrši pravda, makar propao svijet". Ja sam si dozvolio još u mladim danima svojeg puta u pravnu i kaznenopravnu znanost, tu definiciju malo korigirat pa reći: "*Fiat iustitia ...*" - ... da ne propadne svijet. Nalazimo se u 21. stoljeću kad se pravda mora izvršiti za spas svijeta i u međunarodnom kaznenom pravu i u domaćem pravu, i u postupanju, gledam zamjenika ministara unutarnjih poslova, svakog policajca kao dijela pravosudne strukture. Hvala vam puno.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem gospodinu predsjedniku Akademije pravnih znanosti Hrvatske. Dean Cage je državljanin Sjedinjenih Američkih Država, mladić iz jedne useljeničke obitelji, ni po čemu osobito različit od ostalih koji žive u takovim okolnostima, optužen je, a kasnije i osuđen za kazneno djelo silovanja na temelju, utvrdilo se kasnije u postupku, zapravo jednog jedinog dokaza, a to je bila izjava, odnosno iskaz, odnosno svjedočenje oštećene, dakle žrtve tog kaznenog dijela na osnovi provedene identifikacije, koja je isto tako bila sporna, ali to je ono zapravo na čemu se temeljila, dakle konačna odluka, pravomoćna odluka u tom postupku. U vrijeme kada se to dogodilo nisu postojale mogućnosti DNK analize kao što su postojale godinama nakon toga u kojima je on zapravo uz odgovarajući pravni okvir koji postoji u Sjedinjenim Državama pokrenuo i time uspio zapravo kroz obnovu postupka dokazati svoju nevinost. Čovjek koji ga je zastupao u tom postupku je naš današnji gost, uvaženi kolega Steven W. Becker, momentalno odvjetnik u Sjedinjenim Američkim Državama i taj je trenutak koji je nevinog čovjeka zapravo doveo tamo gdje mu zapravo mjesto po prirodi stvari i pripada, dakle na slobodu, je nešto što je zapravo značilo odlučujuću prekretnicu u njegovu životu. Američki DNA *Innocence project*, mi smo inače imali određenih poteškoća kao organizatori u raspravama oko toga kako zapravo nasloviti ovu tribinu. Ako prevedete DNA *Innocence project* na hrvatski, onda to baš ne zvuči

jako dobro jer bi moglo implicirati zapravo da su mnogi koji se nalaze u okviru sustava, a mi znamo da tome nije tako kad se radi ponajprije o krvnim deliktima, zapravo nevini i da je sustav u njihovom slučaju pogriješio. I upravo smo se iz tog razloga odlučiti za ovakvo jedno kompromisno rješenje svjesni međutim, da se pogreške događaju. Mi nemamo egzaktnih pokazatelja koje pogreške, kakve pogreške i s kojom težinom, ali je nesporno da se pogreške događaju u svim područjima ljudskog djelovanja, pa tako i u području kaznenog progona, odnosno suđenja, odnosno pravosuđenja. Upravo iz tog razloga, pred po prilici godinu dana kada sam sa profesorom Primorcem razgovarao na njegovu inicijativu, dakle o pravnom okviru koji postoji u Hrvatskoj, a vezano uz napredak tehnologije i mogućnost, dakle uzimanja bioloških uzoraka i DNK vještačenja, došli smo do zaključka da bi bilo korisno sa ljudima koji su zaista relevantni, koji imaju što reći o ovoj temi, a dolaze iz multidisciplinarnog okruženja, da organiziramo ovakvu jednu tribinu i evo ono o čemu smo tada promišljali čisto na razini, ne koncepcije nego ideje, danas je ostvareno; danas je zapravo postala stvarno. Nadam se sa pozitivnim učinkom za neke ljude koji su zbog male pogreške ali ipak pogreške, kad kažem male mislim u statistici, završili tamo gdje im nije mjesto. Mi ćemo danas razgovarati, jer znamo da tehnologija postoji, znamo da postoje mogućnosti daleko naprednije no što su postojale prije 10, 15 ili više godina, međutim postavlja se pitanje postoji li i imamo li mi odgovarajući pravni okvir u Republici Hrvatskoj, možemo li kroz ono što sada imamo, kroz obnovu postupka eventualno, dakle one osobe koje se nalaze na izdržavanju ili one koje su izdržale kaznu zatvora, jer obnova postupka postoji u odnosu, dakle postoji ta mogućnost i u odnosu na te osobe, da se one zapravo da tako kažemo utvrde, odnosno da se utvrdi u novom postupku da one nisu počinile kazneno djelo koje im je stavljeno na teret. Neki neupućeni u ovu temu bi mogli zaključiti da se mi bavimo isključivo presumpcijom postojanja nevinih osoba u sustavu. To naime nije točno. Vi ćete čuti od našeg američkog kolege da je u oko 50% slučajeva u kojima su provedena naknadna DNK vještačenja i u kojima je utvrđeno da su osobe koje su se nalazile u sustavu bile nevine, da je u 50% svih tih slučajeva pronađen pravi krivac. Dakle, onaj koji je zaista počinio kazneno djelo, što znači da provedba hrvatskog DNA *Innocence project*-a nije samo u interesu onih osoba koje su nevine, a osuđene su, da li su počinile kazneno djelo, već zaista i u ultimativnom interesu i pravednosti i pravičnosti, a to je da se pravi krivci privedu pravdi i da se kazne zbog počinjenog kaznenog djela.

Ja bih se sada zaustavio ovdje, jer vjerujem da će kroz raspravu biti dosta prilike baviti se različitim aspektima pravnim ali i inim ovoga pitanja i zamolio bih profesora Dragana Primorca da sa svoga aspekta, dakle prirodnih znanosti vam se prigodno obrati, a nakon toga će imati izlaganje kolega Becker. Izvolite.

Prof.dr.sc. Dragan Primorac

Hvala lijepo dragi prijatelju profesore Derenčinović, profesor Horvatić, akademi-
če Rudan, svi nazočni, zadovoljstvo mi je što imamo ovu tribinu gdje ću govoriti
negdje oko 8 do 10 minuta nakon toga naš kolega iz Sjedinjenih Američkih Drža-
va i onda kreće rasprava. Naime, osobno sam vrlo emotivno vezan za ovu temu i
to prvenstveno zbog svega onoga što smo prolazili u Domovinskom ratu. Da nije
bilo DNA tehnologije mi bi bili u ozbiljnom problemu. Oko više od 1 000 neiden-
tificiranih do današnjeg dana. Naravno da je temeljno pitanje i problemi koji su
vezani za znanost, to je pitanje spekulacije i pitanje dokaza. Medicina ne tolerira
niti ima razumijevanja za sve ono što nije bazirano na dokazima, a ovo je jedna
od izreka, koju evo za studente mislim da je vrlo zgodna, u principu u životi ne
možete rješavati probleme na isti način kao što ste ih i kreirali. Ulaskom DNA u
pravosudni sustav dogodile su se ozbiljne stvari, veliki pomaci koji su nama dali
potpuno jednu drugu dimenziju. Svi ovi ljudi koje gledate, bez obzira iz kojeg
dijela svijeta oni dolazili, kao što akademik Rudan reče, su zapravo nevjerovatno
slični. Razlika u genetskom, njihovom kodu, je manja od 0,1%. Manja od 0,1%.
Ovo je ta čuvena molekula DNA koja nije čista i ima niz proteina i zapravo to
je molekula koja nama determinira kako bi mi funkcioniramo, da li ćemo imati
bolest, da li ćemo u konačnici dobiti karcinom, kako brzo ćemo se izliječiti itd.
To je golema molekula koja ima negdje od prilike 3,2 milijarda parova baza ili
pojedinačnih slova i uglavnom se nasljeđuje temeljno na dva način, a to je pola
genetskog materijala dobivate od oca i od mame, to je tzv. jezgrena DNA i ova
koju nasljeđujete putem mitohondrija koja ide isključivo putem majčinske linije.
Zbog čega je nama ova mitohondrijska iznimno značajna. Pa u forenzici kad
imate spaljena tijela, degradacije, identifikacije nakon 20, 30 godina, vraćanje 5
000 - 10 000 godina u povijest, onda kako imate samo dvije kopije ove nuklear-
ne za razliku nje, mitohondrijskih imate nekoliko tisuća i uvijek imate dovoljno
materijala za analizu. Molekula DNA ima sastavne ponavljajuće dijelove. Ovo
što nas zanima, u forenzici brojite koliko tih ponavljajućih dijelova imate, ako
su vam otac i majka npr. majka ima ovdje 6 ponavljajućih, otac 9, vi u konač-
nici morate imati 6 ili 9, ili 6 i 6 ili 9 i 9. Znači vrlo jednostavno tehnologijski.
Ovo je nalaz koji mi obično nakon naše analize dajemo sudu ili ja u klinici ili
slično. Statistička vjerojatnost utvrđivanja počinitelja kaznenog djela više uopće
nije predmet niti jednog suda na svijetu. Mjesto događaja uglavnom nam daje
probleme i zbog toga mi je drago vidjeti drage prijatelje iz policije, naše surad-
nike iz DORH-a, jer cijela jedna filozofija je oko edukacije oko analize mjesta
događaja. Ovo je jedno ratno mjesto Kupres kad smo krenuli u tu identifikaciju,
pogledajte, bilo koje od ovih mjesta vam daje pravo na pogrešku, ali i obvezu
da je ne smijete napraviti. Vrlo jasna poruka kaže: radiš jedan put i ovo je samo
jedna šansa koju možeš imati. Ako napraviš kontaminaciju zapravo možeš zagor-
čati ozbiljan proces svima. Nešto dokaza je bolje nego ništa, ali ovo je temeljna

poruka, kada bi mene pitali nakon 20 godina mog forenzičkog rada što bi rekao. Nedostatak dokaza, to nije dokaz da nečega nema. Temeljno pravilo - *see, you agree about this. That's what is constantly happening when we work with FBI. Constantly.* Veliki iskoraci koji su napravljeni u području forenzičkih znanosti su nama pomogli da sagledamo potpuno drugačija neka područja i to smo objavili u našoj knjizi, a oni kažu sljedeće: “Ako imate biološki trag koji je pronađen na mjestu događaja, a tu osobu počinitelja nemate u DNA bazi podataka, vi i dalje možete utvrditi njegov spol, što je vrlo jasno prikazano ovdje, ovo što je nevjerojatno, vama ne treba više od tri stanice, teoretski 3 do 4 stanice da ne ulazimo u molekularnu genetiku kako bi utvrditi profil te osobe ako imate kvalitetnu DNA. Ovo što vidite ovdje su zadnji rezultati gdje možemo utvrditi iz kojeg dijela tijela dolazi taj biološki trag, da li je krv iz vene, arterijska, menstrualna, da li je slina, sperma itd., što je nevjerojatno važno. Ovo su originalni dijapozitivi mog suradnika Manfreda Kaysera gdje možete napraviti predikciju boje očiju počinitelja kaznenog djela. Pogledajte, briljantno. I na kraju dolazimo u područje profesora Lauca koji je jedan od vodećih svjetskih eksperata za glikane, ovo je naš rad koji smo zajedno radili, gdje je pokazano da udjeli glikana se mijenjaju tijekom starenja sa greškom ne većom od devet godina. Znači možete utvrditi spol osobe, otprilike koliko je stara, boju očiju, visinu i u konačnici iz kojeg dijela svijeta dolazi. Vi dobivate nevjerojatan podatak da brdo onih “cold cases” koji nisu mogli biti riješeni, da možete to raditi. Drago mi je vidjeti naše drage prijatelje iz Centra “Ivan Vučetić” koji sjajno rade, s kojima surađujemo i koji imaju tehnologiju da u svakom trenutku bilo koji od ovih novih segmenata mogu prihvatiti. Što nam kažu iskustva iz Sjedinjenih Američkih Država? Kažu sljedeće: u principu je broj nevjerojatan ja sam ga provjeravao, *1567 of the case since 1989. Not all by DNA.* Naravno, prema uzroku to su obično stvari koje su vezane za teža kaznena djela, ovo su dva primjera koja ću vam navesti, znači Deborah ubijena u New Carolina, uhićen 1984. godine Darryl Hunt, 1994. godine. 10 godina nakon toga se utvrdi da profil njemu ne pripada, ali mu to puno ne pomaže u životu i dalje ostaje u zatvoru. Analizom DNA baze podataka se utvrdi da postoji jedna osoba Willard Brown koji ima 16 alela koji se poklapaju s onim što je pronađeno na mjestu događaja, da bi se u konačnici utvrdilo da on ima brata i nakon 19 godina on konačno biva oslobođen pravomoćno i počinitelj kaznenog djela biva otkriven. Za ovo dvoje ljudi sam emotivno vezan, dugo smo se pratili. Anderson 15 godina u zatvoru, drugi 19 godina i naravno nakon analize DNA i svega onoga za što su bili terećeni oboje su oslobođeni pravomoćno.

Ako pogledate ovaj podatak on je fascinantna, znači pravomoćno oslobođene osobe nakon obnove postupka u Sjedinjenim Američkim Državama su provele oko 9 godina na izdržavanju zatvorske kazne u nekoj od zatvorskih ustanova. Znači, a od njih 1567 ukupno su do sada odradili 14 429 godina, potpuno nevini u zatvoru. Tako akademiče sve što ste rekli apsolutno je ispravno.

U kakvoj je poziciji Republika Hrvatska danas? Nema nikakve dvojbe da što se tiče stručne znanstvene osnove, što se tiče forenzičara, što se tiče policije, Ministarstva unutarnjih poslova i svih ovih koji radite da je znanje golemo i da niti u jednom trenutku ne zaostajemo prema vodećim institucijama bilo gdje u svijetu. Zakonska osnova je solidna, ja bih rekao ona nam daje pravo da možemo reći da je Hrvatska napravila veliki iskorak, bez obzira radilo se o Zakonu o izvršavanju kazne zatvora, Zakonu o kaznenom postupku, Kaznenom zakonu ili Pravilniku o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenje molekularno genetske analize. Ali osobno znam koliko je muke bilo. Čak kao ministar. 2009. godine zahvaljujući kolegama koji ovdje sjede iz DORH-a, iz policije, Ministarstva pravosuđa, “Vučetića” i svih, imali smo ogromne probleme jer je ministru Primorcu palo na pamet kao forenzičaru da bi zatražio da počinitelji kaznenog djela koji su u zatvoru, a kojima nije uzet biološki trag, da se to napravi jer će u konačnici jednog dana izaći na slobodu pa mogu počinuti kazneno djelo. Jer ja sam time gotovo ugrozio ljudska prava. Kakva su prava naše djece koja idu po ulicama, koji će biti u kontaktu sa tim ljudima i slično. Dakle, ogromni su problemi i nije jednostavno mijenjati sustav.

Financijska osnova. Državne institucije su spremne. Naravno, ministri će donijeti odluku koliko imaju novaca za uključiti se u te procese, ali u svakom slučaju Odjel za forenzičke znanosti Sveučilišta u Splitu ima budžet spreman pomoći, *International Society for Applied Biological Sciences*, čiji sam predsjednik, će svakako pomoći i GENOS, vodeći laboratorij u ovom trenutku u ovom dijelu Europe koji je proglašen najboljim mjestom za rad od “*Scientist*” najuglednijeg američkog časopisa, je spreman uključiti se odmah u projekt. Središnje pitanje na koje mi forenzičari do kraja ne možemo odgovoriti jer nemamo dovoljno znanja, to je pitanje pravne domene. Naravno ja mogu govoriti moje subjektivne ili objektivne osjećaje, to je pitanje obnove kaznenog postupka o čemu je dosta rečeno i mislim što je središnja tema o kojoj će biti govora i na nadolazećem kongresu kojeg opet radimo zajedno u suradnji sa Akademijom pravnih znanosti i koji će biti na Bolu u principu za tri mjeseca gdje su suorganizatori i Ministarstvo unutarnjih poslova, “Vučetić”, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Akademija pravnih znanosti i vodeće američke institucije.

Evo to je bio moj kratak uvod, želim vam svako dobro i molim jako plodnu raspravu kako bi odgovorili na neka pitanja koja mene muče već dvadesetak godina od kada smo krenuli s DNA tehnologijom u Hrvatskoj. Hvala vam lijepo.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem profesoru Primorcu, uistinu ove brojke koje nam je prezentirao su impresivne. Ja bih dodao da je po službenim podacima američkog DNA *Innocence project-a* u zadnjih 15-tak godina, ako se ne varam, od smrtne kazne,

zapravo da tako kažem “spašeno” zbog egzoneracije putem DNK vještačenja 385 osoba. To je evo podatak kojeg sam provjerio jučer, dakle, to su osobe koje su dugotrajno čekale izvršenje smrtne kazne, ali za koje je u postupku utvrđeno da nisu počinili kazneno djelo. Inače ova tema o kojoj ćemo danas razgovarati je itekako interesantna iz različitih aspekata. Jedan od tih aspekata je zaštita podataka i zato mi je jako drago da su ovdje kolege koji su se aktivno bavili time, mislim tu na profesora Veića koji je i dosta objavljivao o tome, ali svakako i na ravnatelja Agencije za zaštitu osobnih podataka gospodina Rajkovaču, kojeg nisam pozdravio u onom uvodnom obraćanju, pa mu se ovom prilikom ispričavam. A sada bih zamolio našeg gosta iz Sjedinjenih Američkih Država, kolegu Stevena Beckera da održi svoje 30-minutno predavanje. Izvolite.

Steven W. Becker - američki pravni stručnjak za pitanja uloge analize DNK u pravnom sustavu SAD-a, trenutno profesor suradnik na Sveučilištu DePaul u Chicagu

Dobar dan, predivno je opet biti u Zagrebu to mi je jedno od najdražih mjesta i vidim Hrvatsku kao svoju drugu domovinu, tako da je divno opet biti ovdje i cijelim što me profesor Derenčinović pozvao, divno je govoriti o ovoj temi. Nadam se da će moja iskustva i iskustva onih u SAD-u biti od pomoći u stvaraju “Projekta nevinosti” ovdje u Hrvatskoj. Kao što je prof. Derenčinović spomenuo postoji preko 300 oslobođenja pomoću DNA u SAD-u od 1989. Sada imamo preko 40 “Projekata nevinosti” u SAD-u, zajedno sa 20 po cijelom svijetu ima ukupno 60 “Projekata nevinosti” u organizaciji zvanj “mreža nevinosti”. Tako da je ovo zajednička grupa “Projekata nevinosti” koje pokušavaju dijeliti informacije i pomoći jedni drugima u napredovanju da se oslobode nevinosti.

Što bih danas htio napraviti je:

- 1) raspraviti o nekoliko slučajeva iz pravog života na kojima sam radio da vam dam ideju o tome kako to funkcionira u praksi,
- 2) htio bih dati generalni pregled nekih elemenata generalnih DNA statistika u Sjedinjenim Američkim Državama, tako da možete gledati na određene elemente koje možda želite uključiti u hrvatske zakone,
- 3) htio bih govoriti o samim “Projektima nevinosti”. Njihovoj strukturi određenim izazovima s kojima se suočavaju i također vrlo dobrotvornim reformama koje “Projekti nevinosti” mogu dovesti u državu i u sistem pravde.

Prvo hoću spomenuti određene slučajeve na kojima sam radio. Prvog je na kratko spomenuo profesor Derenčinović, ovo je slučaj o Deanu Cageu. Bio sam odvjetnik u žalbeno braniteljskom uredu u Chicagu u Illinoisu, u kojem su mi dodjeljivani slučajevi. Nisam mogao birati klijente, ovaj je slučaj meni bio nasumično dodijeljen. Gospodin Cage je bio osumnjičen da je silovao 15-godišnju djevojku. Ona je ujutro propustila svoj autobus i netko ju je odmah nakon toga pratio. Od-

vukao ju je u podrumsko stubište i silovao ju više puta. On je onda otišao, ona je izašla iz podruma i policija je bila pozvana. Imala je na sebi uniformu koju je nosila za školu, imala nekoliko komada odjeće koji su bili uzeti i skinuti kada je bila seksualno napastovana. Nisu imali dokaza, te je ona nacrtala skicu kako je mislila da je počinitelj izgledao, nekoliko tjedana kasnije netko se pojavio i rekao da misli da je vidio takvu osobu zaposlenu u tvornici mesa u blizini. Dovedli su žrtvu i ona je identificirana Deana Cage kao silovatelj. On je onda išao na suđenje, imao je alibi i njegova djevojka je također svjedočila da je za vrijeme silovanja bio s njom u njihovom domu. Ali unatoč tome na temelju svjedočenja žrtve bio je osuđen. Njegov direktni apel je bio neuspješan tako da je onda podnio prijedlog za DNA testiranje što je dopušteno prema Statutu u Illinoisu. Izgubio je na nižem sudu i onda sam ja bio dodijeljen slučaju. Dok sam pripremao njegovu žalbu shvatio sam da određeni komadi odjeće nikada nisu bili testirani. Zbog načina na koji se seksualno napastovanje dogodilo mislio sam da je vrlo moguće da je sperma od silovatelja mogla pasti na neki dio djevojčine odjeće. Obavili su pregled koji se zove “*Vitullo rape kit*”, pregled briseva iz raznih šupljina žrtve, ali u to vrijeme je DNA tehnologija, ovo je bilo u 1994., bila dosta primitivna u usporedbi sa sadašnjom i nisu se pojavili uzorci na brisevima. Tako da sam molio tužitelja da dopusti testiranje tih uzoraka jer, rekao sam, bilo bi užasna nepravda da nevinna osoba provede sve te godine, desetljeća svojeg života u zatvoru kad bi jednostavno mogli testirati ove druge predmete. Ali tužiteljski ured se umjesto toga suprostavio žalbi, i na temelju tehikalnosti u Statutu o DNA izgubio sam. U vrijeme kad je moj klijent podnio žalbu nije mogao znati za novu DNA tehnologiju koja se pojavila od kad je on osuđen. No na sreću on je išao dalje i kontaktirao grupu zvanu projekt nevinosti iz New York-a. Trebalo im nekoliko godina da nagovore Ured da im dopuste da konačno testiraju DNA. Prvo testiranje je prošlo bez zaključka, ali postoji metoda testiranja zvana Y-STR, to je analiza ponavljajućih sljedova (*short tandem repeat*). Siguran sam da je doktor s metodom dobro upoznat. Na temelju ovoga, ovdje testiraju spolni kromosom, i na temelju ovoga vrlo osjetljivog testa uspjeli su identificirati ne samo stanice na djevojčinoj odjeći nego također i u brisevima iz *Vitullo* testa koje su prije bile neotkrivene, i na temelju ovoga bilo je potpuno oslobođenje gospodina Cagea, jer se pokazalo da je nemoguće da je on bio silovatelj. Tako je konačno bio pušten iz zatvora nakon što je proveo 14 godina u zatočeništvu. Bio je divan osjećaj da on bude ponovno slobodan, i ovo je nešto što se dosta često događa u slučajevima silovanja, naročito onima baziranim na svjedočenjima, kojih ću se dotaknuti malo kasnije. Drugi slučaj kojeg bih na kratko htio spomenuti je slučaj ubojstva. Moj se klijent zvao Maurice Patterson, ovo je bila još jedna žalba kojoj sam bio dodijeljen, i ovo je bio slučaj gdje je osoba bila ubijena, bio je izboden dvadeset puta, tako da je to bilo veoma brutalno ubojstvo u Chicagu. Jedan je nož bio pronađen oko tri kvarta od mjesta zločina. Za vrijeme suđenja javio se određen broj svjedoka koji su identificirali mog klijenta, gosp. Pattersona, kao ubojicu. Ovaj se

zločin dogodio kasno u noći, osvjetljenje nije bilo dobro. Ured tužitelja je za vrijeme suđenja rekao da nož nije bio oružje kojim je počinjeno ubojstvo prema njihovom mišljenju, jer je obavljeno DNK testiranje, ali na njemu nije bilo žrtvinog DNK, kojeg, kada je netko izboden dvadeset puta, biste pretpostavili da bi bilo mnogo DNK na nožu. Ja sam ponovno dobio slučaj nasumično dok sam radio u žalbeno braniteljskom uredu. Moj je klijent zadobio određene informacije o DNK testiranju od što nazivamo dokaznim materijalom koji je obično predan od strane države obrani za vrijeme suđenja. Bilo je mnogo notacija tamo koje su bile zacrnjene, pa nisam mogao točno vidjeti koje su sve informacije bile na formularima, tako da je ovo možda dosta pretpostavljeno. Nastavio sam istraživati slučaj i došao sam do teorije da vjerujem da je nož zapravo bio oružje kojim je počinjeno ubojstvo, i da je neka informacija zadržana. Tjedan dana prije usmene rasprave na žalbenom sudu u Chicagu, dobio sam telefonski poziv od ureda žalbenog tužiteljstva. Tražili su da dođem na hitni sastanak, i obavijestili me da ne možemo ići na usmenu raspravu jer imaju neskrraćene verzije DNK dokumenata. Dobio sam priliku da ih pregledam, i na vlastito iznenađenje otkrio sam da je zapravo nož bio prekriven žrtvinom DNK, da je on bio oružje kojim je počinjeno ubojstvo, da DNK mog klijenta nije bilo na nožu, a i onda sam mogao identificirati stvarnog ubojicu, jer je njegove DNK bilo na nožu. Jer u SAD-u, kao što je doktor spomenuo ovdje u Hrvatskoj, sa kolekcijom DNK uzoraka uhićenika i ljudi koji su osuđeni za zločine, stvorili smo bazu podataka u SAD-u zvanu CODIS baza podataka, i DNK ove druge osobe je provedena kroz bazu podataka i pokazala spareni rezultat. Tako da je ovo jedan od onih slučajeva gdje ne samo da sam mogao osloboditi svog klijenta, nego sam također mogao identificirati za koga sam vjerovao da je počinitelj zločina. Gosp. Patterson je proveo osam godina u zatvoru dok nije konačno bio pušten. Također bih vam htio ukratko reći o još jednom slučaju na kojem sam radio ali iz perspektive žrtve, jer DNK može biti naročito od pomoći u ovoj perspektivi također. Postoji užasan slučaj serijskih ubojstava o kojima ste možda čuli i izvan Illinoisa. Počinitelj je bio čovjek zvan John Wayne Gacy. Ovo se dogodilo u 1970-ima, i bio je to užasan zločin gdje je gosp. Gacy ubio trideset i tri dječaka i seksualno ih napastovao. Oko dvadeset tri dječaka su pronađeni zakopani u podrumu njegovoga doma, to je bio posebno užasan zločin. Još 2011. godine, me kontaktirala majke jedne od žrtava, i njezino je ime bilo gđa. Marino, ime njezinog sina je bilo Michael Marino, ali ona je uvijek sumnjala u točnost identifikacije koju su napravili tadašnji autoriteti. Ovo je bilo u 1970-ima kada DNK nije bilo, pa su koristili zubne slike i analize kostiju za identifikacije. Nabavio sam rezultate obdukcije iz ureda mrtvozornika, i uspoređujući zubne slike koje mi je gđa. Marino dala s analizom u mrtvozornikovom izvješću primijetio sam da se jedan zub ne poklapa, i da ima još nekih problema s identifikacijom, pa sam zamolio sud da mi dopusti da ekshumiram tijelo, da mogu otkopati tijelo i obaviti DNK analizu, u suštini test očinstva između tijela i mog klijenta, da vidim je li to njezin sin. Dobio sam pravo da ekshumi-

ram tijelo, što je dosta rijetko za privatnu stranku u USA, puno je češće da tužiteljski ured dobije ovakvo dopuštenje. Pa smo otvorili lijes i uzeli uzorke, doveo sam patologa da uzme uzorke kostiju, i obavili smo DNK testiranje i ispalo je da je moja klijentica bila u pravu, vlasti su doista pogrešno identificirali njezinog sina, i to prije trideset i pet godina, što znači da je posjećivala pogrešan grob već trideset i pet godina, ali ovo joj je dalo i veliko olakšanje, vidjeti da ovo zaista nije njezin sin. Nedavno sam u ovom slučaju dobio i drugu odredbu za ekshumaciju jer je tijelo za koje se mislilo da joj je sin bilo pokopano pored još jednog tijela u istom grobu, tako da sam sad dobio drugu naredbu za ekshumaciju i u proljeće ćemo vjerojatno otkopati i to tijelo, da vidimo je li to njezin sin, tako da ona i dalje traži ali i dalje ima nade da je njezin sin možda još živ, tako da se DNK ovako može koristiti da pomaže i žrtvama i pogrešno optuženim ljudima. I još jedna vrlo kratka priča, jer je ovo na neki način rijedak slučaj, ali se može i ovdje pojaviti za DNK. Ovo je slučaj silovanja na kojem trenutno radim, to je obrana suglasnosti. Sad, obično za obranu suglasnosti u slučaju silovanja ne bi trebali raditi DNK test, jer je vjerojatno da ako su stranke imale suglasan seksualni odnos, da će biti njihovog DNK u šupljinama navodne žrtve. Ali ovo je slučaj gdje iako je bila obrana suglasnosti, dogodilo se rođenje i abortirani fetus, dakle ona je ostala trudna nakon, njezine tvrdnje, što je bila seksualno napastovana, i tvrdnje mog klijenta da su imali suglasan snošaj. Moj klijent, dakle, nije vjerovao da je dijete njegovo. Na suđenju je rekla da je bila djeвица i da prije nije imala seksualne odnose, pa sam uspio klijentu dobiti novo suđenje na temelju svojeg otkrića da postoji abortirani fetus, što on prije nije znao, nije pročitao sve dokumente kad je prvo predstavljao klijenta, pa mi je sudac dopustio novo suđenje, i sada testiram uzorke abortiranog fetusa da vidim potječe li od mog klijenta, ako ne, to znači da se žrtva “oplemenjivala” i da moj klijent vjerojatno nije počinitelj. Tako da je ovo rijedak slučaj s obranom suglasnosti gdje DNK analiza može biti od pomoći.

Dopustite mi sada da nastavim na davanje vam generalnog opisa DNK statuta u SAD-u. U SAD-u imamo i federalni statut kao i preko četrdeset državnih statuta. Svi se nešto razlikuju, ali govoriti ću o generalnim karakteristikama jer mislim da bi u skiciranju legislacije i napredovanju ovdje u Hrvatskoj one mogle biti od velike pomoći. Prvi element kojeg treba promotriti je da je identitet bitan slučaju. Ovo je jedan od najbitnijih elemenata koji ćete tražiti, a pokriven je statutima o DNK. Drugim riječima ako imate slučaj silovanja gdje je suglasnost obrana, s izuzetkom slučaja koji sam vam sada spomenuo, uglavnom ne bi pokušavali osloboditi nekoga pomoću DNK. Slično u slučaju ubojstva, ako se optuženik branio samoobranom, drugim riječima: “Bio sam tamo, da, priznajem da sam bio tamo, upućao sam žrtvu, ali to sam napravio u samoobrani.”, to je ponovno tip slučaja, ili: “ubo sam tužioca.” To je tip slučaja koji ne biste trebali istraživati uz pomoć DNK. Ali kada imate identitet kao problem, ovo se pojavljuje u slučajevima kada

imate identifikaciju pomoću svjedoka, i to možda kao jedini dokaz koji povezuje optuženika sa zločinom. To je obično prvi element. Drugi element s kojim se optuženik obično treba upoznati da bi zadovoljio DNK statut je da je postojao lanac nadzora dokaza. Ovo je pravni izraz ali znači u suštini da su dokazi propisno očuvani i, kao što je doktor spomenuo, da nisu oštećeni za vrijeme istrage. Uglavnom, barem u Illinoisu, ovo je optuženiku relativno jednostavan element za zadovoljiti. To obično naprave tako da demonstriraju da su dokazi za vrijeme suđenja bili zaplijenjeni, što znači da je sudac tražio da se očuvaju tako da budu zadržani u sudskom dosjeu, ili obično u spremištu za dokaze u postaji. I treći element koji je veoma važan, je da DNK dokaz kojeg je tražio optuženik, ima razumnu vjerojatnost dokazivanja optuženikove nevinosti, tako da je ovo vrlo važan element. U statutu Illinoisa upućujemo da će dokaz znatno unaprijediti tvrdnju o nevinosti. Ovo je treći faktor kojeg pokriva DNK statut. Ovo su načelna tri elementa prema kojima bi gledali. Sada, također postoje različiti dijelovi uzorka koje treba testirati oni su također elementi koje bi osoba trebala poznavati da bi zadovoljila kriterije za dopust da pokrene testiranje DNK dokaza. Na primjer slučaj Deana Cagea koji sam vam ranije spomenuo. On je izgubio prijedlog na sudu, jer je prema tadašnjem Illinoiskom statutu trebao dokazati da postoje novi DNK dokazi koji su se u međuvremenu pojavili. Koje, jer se sam zastupao, nije mogao demonstrirati. Nakon njegovog slučaja 2007. godine, a nije bio oslobođen do 2008., ali DNK statut je bio izmijenjen, i ja sam napisao članak tražeći izmjenu statuta, da ne uključuje samo nove metode testiranja koje su stvorene, nego da sav dokaz koji nije bio testiran na suđenju, a mogao bi sadržati DNK dokaze, bi trebao dobiti dopust za testiranje, i na sreću to je što je naš zakonodavac napravio, izmijenili su statut da ne samo da uključuje netestirane dokaze na sudu, nego i dokaze testirane ranijim DNK metodama koje su sada unaprijeđene, dakle drugim riječima nova metoda bi mogla imati veću mogućnost pronalaska oslobađajućih dokaza. Dakle, ovo su neki drugi faktori u našim DNK statutima u SAD-u. Druga odlika našeg statuta, za koju mislim da je jako korisna, je mogućnost, čak i ako nema novih metoda testiranja, da se napravi usporedba genetskih markera. Što znači da se baza podataka koju smo razvili u SAD-u i koju je doktor promovirao ovdje u Hrvatskoj, može iskoristiti za molbu sudu da se testira DNK i provede kroz bazu podataka, jer sada u SAD-u, čak i ljudi koju nisu osuđeni nego samo uhićeni moraju dati uzorak DNK, pa se naša baza podataka eksponencijalno proširila. Znači, recimo da ste imali zločin prije petnaest godina i proveli ste ga kroz sustav, dok se možda nije slagao s još nekim, ali petnaest godina kasnije kada tamo imate još milijune više uzoraka, vrlo će se moguće složiti, i dokazati da vi niste počinitelj, pa imamo mogućnost prema statutu tražiti da se uzorak DNK provede kroz bazu podataka da vidimo hoće li se složiti. Mislim da je to odlična stvar. Drugi razlog što su baze podataka toliko bitne su napredci u DNK tehnologiji, kao što je doktor rekao u svojoj prezentaciji. Ranije je samo bilo promatranje gdje bi znanost gledala devet lokusa, to su određena mjesta na kromosomu. Onda

se proširilo na trinaest i sada vjerujem, u Illinoisu, koriste šesnaest. Ovo stvara golemu razliku. Obavljeno je istraživanje u Arizoni, ovo je bio optuženik koji je tražio da se njegov DNK provede kroz bazu podataka u Arizoni, i otkrio je da ima stotine drugih ljudi u Arizonskoj bazi podataka s devet lokusa koji se slažu s njegovim profilom 100%, što je pokazalo da postoji stotine drugih ljudi koji su mogli počinili taj zločin, a on je bio osuđen jer se slagao sa devet lokusa, ali sada kako se znanost širi, sada možemo puno preciznije pronaći par i tko bi određena osoba mogla biti. I zato su baze podataka vrlo važne i doktorov bi rad mogao biti vrlo spasonosan u Hrvatskoj.

I na kraju htio bih se okrenuti, da imamo dovoljno vremena za diskusiju, brzinom pregledu “Projekata nevinosti”. Pogledati kako su strukturirani, neke teškoće koje mogu imati, ali i prednosti koje donose kaznenopravnom sustavu, koje su, prema mom mišljenju, goleme. Postoje tri glavna obrasca za “Projekte nevinosti” u SAD-u. Prvi je “Projekt nevinosti” postavljen u svezi s pravnim fakultetom. On je obično u pogledu kliničkog programa. Barem u SAD-u, sve više se približavamo praktičnoj strani zakona, bilo je puno više akademski, gdje je bila podjela između profesora i praktikanata. Kao što je, koliko sam shvatio, ovdje u Hrvatskoj. Ali sada imamo više kliničkih programa, gdje ili imamo profesora na fakultetu, ili imamo odvjetnike izvana, kao mene, koji su dodatni profesori, i došli bi i održali praktično predavanje, i radio bih, na primjer, direktno s studentima na slučajevima koji se bave s DNK. To je divan način za treniranje studente prava, i za pomaganje zatvorenicima, naročito onima koji nemaju sredstava jer su mogli biti u zatvoru već, na primjer, dvadeset godina, pa onda možemo trenirati studente i raditi na oslobođenjima. To je jedan model “Projekata nevinosti” u SAD-u. Na primjer u slučaju Mauricea Pattersona, drugom slučaju kojeg sam vam spomenuo, slučaju ubojstva, nakon što sam dobio žalbu za svog klijenta, predao sam slučaj Centru za nepravilna osuđenja *Northwestern University of Law*, pa su oni radili sa studentima, išao sam tamo i održao predavanje da informiram studente o svim pozadinskim materijalima, pa su radili skoro čitavu godinu istražujući slučaj, pronašli dodatne informacije koje su pokazale da je počinitelj kojeg sam ja otkrio doista bio ubojica, i konačno oslobodili mog klijenta na prvostupanjskom sudu. To je jedan model. Drugi model za “Projekte nevinosti” je, u suštini, dobrotvorna grupa. Kao “Projekti nevinosti” u New Yorku, koji su kao “praotac Projekata nevinosti”. Radili su na slučaju O. J. Simpsona, i mnogo su radili s DNK u cijeloj državi. Postavljeni su kao dobrotvorna korporacija, s njima rade razni odvjetnici i istražitelji, nisu povezani s pravnim fakultetima, ali pomažu s praksama na pravnim fakultetima, za rad sa studentima i pomoć pri treniranju. I treći model s kojim sam također radio je vrlo neobičan model koji je razvijen u Chicagu, i to je gdje studenti novinarstva zapravo rade s profesorima i istražiteljima i proučavaju zastarjele slučajeve. Radio sam dakle s profesorom zvanim David Protess, on je bio u “Projektu nevinosti” na *Northwestern University*, i

radio je direktno sa Centrom za nepravlična osuđenja već dosta godina. Nedavno je napustio tu organizaciju i pomogao sam mu postaviti tzv. "Projekt nevinosti" u Chicagu, pomogao sam mu sastaviti papirologiju za stvaranje dobrotvorne korporacije. I onda je radio s studentima novinarstva iz cijelog Illinoisa, i trenutno istražuju slučajeve gdje vjeruju da bi optuženici mogli biti nevini. Također sam izradio tzv. *Amicus Curiae* podnesak za njih na jednom od njihovih slučajeva, ovo nam je poznato kao sažetak prijatelja suda, gdje možemo arhivirati sažetke iako nismo stranka u parnici, da pokušamo pomoći sudu da pravilno utvrde krivca. Ovo je bio slučaj gdje smo konačno uspjeli osloboditi klijenta nakon trideset i pet godina. To su glavna tri modela koje koristimo u SAD-u za "Projekte nevinosti". Sada ću govoriti o faktorima koje projekti traže da bi radili na slučaju, jer će ovo, ako započnemo projekte ovdje u Hrvatskoj, biti važni kriteriji za proučiti. Prvi je provjeriti je li se slučaj bazirao na svjedočenjima, jer kao što većina vas vjerojatno zna u pravnom polju, svjedočenja su vrlo manjkava, i u više od 70% slučajeva gdje se dogodilo oslobođenje u SAD-u bilo je manjkavih svjedočenja očevidaca. Dobar je primjer slučaj Mauricea Pattersona, koji sam vam spomenuo, gdje su bila četiri svjedoka koji su rekli da je moj klijent ubojica, i svi su bili u krivu, kao što je DNK kasnije pokazao. Drugi faktor koji trebamo gledati je, da li je DNK koji je korišten u vrijeme istrage slučaja bio zastario, bio u to vrijeme nevažeći, ili je bila zastarjela metoda, ili je možda bilo problema nastalih u laboratoriju. To nam se dogodilo na više slučajeva gdje su dokazi bili lažirani u laboratoriju jer su pokušavali zatvoriti zastarjele slučajeve. Ovo su elementi koje treba gledati da bi se utvrdilo bi li DNK tehnologija mogla osloboditi klijenta. Treći faktor, i nešto što bi moglo biti ekskluzivnije u našem pravnom sustavu su lažna priznanja. Znam da u našem sustavu, koji je učestao pravni sustav, mogu se koristiti priznanja optuženika data policajcima kao solidni dokazi njihove krivnje, i u skoro 30% slučajeva dogodila su se lažna priznanja, dakle optuženici su priznali zločin od kojeg ih je DNK kasnije oslobodio što se čini nekako čudno. I posljednji faktor koji također imamo u nekim našim slučajevima je korištenje informanata. Ovo je, ja mislim, opasan običaj koji se koristi u našem pravnom sustavu gdje, na primjer, neki drugi zatvorenik dobije dogovor da svjedoči protiv nekoga, i ovo su vrste slučaja gdje također želite vidjeti mogu li DNK dokazi biti oslobađajući. Sada, koji su neki izazovi za DNK "Projekte nevinosti"? Kao prvo, morate imati biološke materijale. U mnogim zločinima možda nemate biološki materijal za testiranje. Kod ubojstva možda neće biti ničega, oružja kojim je počinjeno ubojstvo možda neće biti. Kod slučaja silovanja, možda napadač nije ejakulirao, pa možda nećete imati bioloških uzoraka za testiranje, ovo su stvari koje morate provjeriti, kao u slučaju Deana Cagea, jer je silovanje koje je žrtva opisala bilo toliko nasilno mislio sam da bi moglo biti bioloških materijala na odjeći, i to je bio slučaj. Također, trebate ili dobiti dozvolu države za DNK, ili sudsko pravo da nastavite s DNK testiranjem. Dakle to je još jedan faktor koji trebate sagledati. I posljednja stvar koja bi mogla biti izazovna je rezultat koji

dobijete iz DNK testiranja, znači je li zaključujuć ili ne, jer ako nije možda nećete moći osloboditi svog klijenta. Mnogo puta s DNK slučajevima, je da će klijent možda spadati u određeni uzorak, ali skupa s 50% bijele muške populacije, ali to ga ni ne isključuje iz mogućnosti da je on počinitelj. To je također jedan od izazova u DNK testiranju. I konačno htio bih na kratko pogledati neke od prednosti koje imaju “Projekti nevinosti” za kazneno pravosuđe jer mislim da je to kritičan dio. Prva bi bila, uz puštanje oslobođenih optuženika, pronalaženje pravih počinitelja. U skoro 50% slučajeva gdje je bilo DNK oslobođenja pronađemo i stvarnog počinitelja zločina. Ovo je odlična stvar i za provedbeni zakon i tužiteljske urede. Druga, “Projekti nevinosti” su doveli do reforme u ispitivanju sumnjivaca. Sada koristimo tzv. slijepu administraciju, tj. policajac npr. koji obavlja redanje ili fotografski niz, ne zna tko je sumnjivac u slučaju, tako da nema utjecaja, bilo namjernog ili nenamjernog za stvaranje pogrešne identifikacije. Treća je, da sada provodimo snimanje svih ispitivanja kod ubojstava i ozbiljnih kaznenih djela, koje štite i optuženike od zlostavljačkih optužbi, i policiju od lažnih optužbi za fizičko uvjeravanje. Mislim da bi DNK “Projekti nevinosti” bili pobjedonosni za optuženike ovdje u Hrvatskoj ali i za tužiteljske urede, jer naposljetku tužioci tragaju za istinom, i ako je netko pogrešno osuđen, oni to žele znati. I za policiju, mislim da je to odlična stvar također, jer pomaže riješiti slučaj i pokazati tko je pravi počinitelj, pa je ovo odličan napredak i inicijativa, ja mislim, ovdje za Hrvatsku, I doista pomaže sveukupnom kaznenom pravosuđu.

Znam da smo počeli od Starog zavjeta s našim iskazom, pa bih htio završiti s izjavom iz Novog zavjeta, a to je u suštini da nam DNK sada dopušta da provodimo potragu za istinom, i kao što piše u Novom zavjetu: “I istina će te osloboditi”. Hvala vam puno na vremenu.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Dakle, ono što je gospodin Becker naveo u svom vrlo interesantnom predavanju, ja bih samo izdvojio dvije, tri vrlo kratko stvari, onda ću otvoriti raspravu.

Prvo rekao je ono što je fakat, što je činjenica, a to je da se uglavnom, dakle radi o kaznenim djelima koji su krvni delikti, dakle ubojstva, silovanja i opet ne o svim kaznenim djelima već samo o jednom malom uzorku tih kaznenih djela kod kojih je upitan identitet počinitelja tog kaznenog djela.

Druga stvar na koju je ukazao i u tome je potpuno u pravu, je zapravo napredak tehnologije koji je omogućio da danas uzimanje uzoraka, o tome će više govoriti kolege biolozi, genetičari, medicinari, ali recimo iz sline je zapravo postala gotovo standardna operativna procedura prilikom recimo uhićenja. Američki Vrhovni sud je nedavno odlučivao o jednom slučaju King protiv Merilanda, odnosno Merilind protiv Kinga, ako se ne varam, gdje se radilo zapravo o uhićeniku koji

je fotografiran, uzeti su mu otisci prstiju i uzorak sline i na temelju tog uzorka sline, a radilo se o kaznenom djelu tjelesnog napada, dakle *bodily assault*, je utvrđeno sravnjivanjem sa bazom podataka, odnosno sa CODIS-om, da se to poklapa, dakle sa markerima, odnosno sa uzorkom biološkog materijala jednog neriješenog slučaja starog 20-tak godina, radilo se o jednom kaznenom djelu silovanja. I onda, naravno, krenula rasprava u SAD-u da li se to onda može koristiti kao dokaz u tom postupku ili ne. Vrhovni sud je na kraju tijesnom većinom zauzeto stajalište da se takovim postupkom s obzirom da se radi o standardnoj proceduri zapravo ne ugrožava IV. amandman američkog Ustava. I konačno praktična pitanja, ja bih volio da se koncentriramo zaista na ta praktična pitanja sa aspekta različitih disciplina, dakle kakav je mogući scenarij, postoje li alternativni scenarij u jednom trenutku u kojem osoba koja pod a) se nalazi na izdržavanju kazne zatvora ili b) je tu kaznu zatvora izdržala, ali smatra da zaista nije počinila i tvrdi da nije počinila kazneno djelo za koje je pravomoćno osuđena. Što se onda događa u tom trenutku? Ako je osoba u sustavu, mi govorimo o ljudima koji u pravilu ili nemaju informaciju da je takvo što uopće moguće ili nemaju sredstava za realizirati, dakle tu analizu. Mi smo čuli od profesora Primorca ovu odredbu Zakona o izvršavanju kazne zatvora, mene zanima tu bih htio čuti i vas koji radite, dakle u praksi da li se ona odredba Zakona o izvršavanju kazne zatvora uistinu u praksi provodi. U mnogim stvarima je problem novac, da li je i tu problem novac i da li zaista svi koji ulaze u sustav, a suđeni su za kazneno djelo za koje se može izreći kazna zatvora 6 godina, da li se zaista njihovi uzorci uzimaju? Što je sa, razmišljam kao profesor kaznenog materijalnog prava, što je sa predmetima koji se oduzimaju? Dakle kao predmeti počinjenja kaznenog djela ili predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenog djela. Naš Zakon je tu vrlo jasan, on kaže da se oni oduzimaju i uništavaju, e sad, ako imamo situaciju nalik ovoj koju je opisao kolega Becker, osuđenika koji se poziva na to uz pomoć odvjetnika da se uzme uzorak sa odjeće. A što ako ta odjeća nije sačuvana? Prema tome niz interesantnih praktičnih pitanja se meni moram priznati otvara, a vjerujem i svima vama pa bih eto volio da neka od tih pitanja svakako pokušamo raspraviti jer je danas prigoda, nije posljednja prigoda, ja sam siguran da ćemo se mi u ovom sastavu još sastajati, da je ovo tek prvi puta, ali pokušajmo danas za prvi puta zaista kratko, koncizno u izlaganjima koja ne bi trebala trajati dulje od 2-3 minute, s obzirom na veliki broj govornika koji su itekako relevantni i koji znam da će biti zainteresirani za obratiti se skupu i pri tome ih molim da svakako pritisnu ovdje mikrofoni s obzirom da se sve što mi danas ovdje radimo, snima. Snima se audio, imat ćemo audio snimku, s obzirom da ćemo dati na prijepis audio snimku i sa jednom publikacijom s kojom ćemo izaći, sa dakle ovog skupa, koja će vam biti distribuirana, nastojati maksimalno privući pozornost svih onih koji bi trebali pažljivo pratiti ono što se događa vezano uz ovu temu. A imamo i video snimanje, tako da praktički sve metode utvrđivanja identiteta, jedino nećemo ni sebe ni vas podvrgavati biološkim vještačenjima, ali sve druge metode manje-više ima-

mo ovdje. Molim vas da se samo kratko, premda se manje-više svi znamo, ali osoba koja će raditi prijepis to ne zna, da se kratko predstavite, da kažete iz koje institucije dolazite i evo da kažete ono što mislite o ovoj temi. Izvolite. Nema nekog posebnog reda na vama je da odaberete redoslijed. Izvolite.

Prof.emerit.dr.sc. Željko Horvatić

S obzirom na to da se ustručavate onda ću ja pokušat “probit led” uz jednu napomenu da u vrijeme kad sam ja na Pravnom fakultetu započeto studij, a to je bilo usudujem se reći 1952. godine, od DNA nije bilo nikakve mogućnosti spoznaje radi pomoći u kaznenom postupku utvrđivanja krivnje ili oslobađanja nekog tko je nevin. To je bilo vrijeme, samo ću vas podsjetiti kako je tih 60 i nešto godina ogromna razlika i u studiranju i u materijalima koji su se davali studentima i s kojima su raspolagali. Mi smo slušali jedan predmet kao fakultativni par godina kasnije na postdiplomskom studiju koji je bio prvi tada u Hrvatskoj i preostatku te države u kojoj smo bili. Iz kaznenog prava slušali smo sudsku psihijatriju i slušali smo forenzičnu medicinu i tada sam prvi put bio na obdukciji, gore na Šalati, što mi je pomoglo kad sam poslije bio istražni sudac da ne bježim od leševa. Ali u sudskoj psihijatriji su nas učili o psihopatologiji u seksualnim odnosima u kojima se ne kao nastranost, nego kao psihička bolest smatralo *cunnilingus i fellatio*. Udžbenik još imam doma. Danas se to preporuča kao metoda zbližavanja prije koitusa. Ali šta se tada govorilo? Govorilo se: “*Testis unus, testis nullus!*” što je istovremeno značilo dva svjedoka su dovoljna da se nekoga osudi. Kolega Becker je rekao *four witnesses. It was four witnesses identified as the perpetrator, person who has been convicted after that*. Da nije bilo DNA, naravno ništa se ne bi dogodilo i stvar bi ostala na čisto. Sad se meni postavlja pitanje u ovoj sljedećoj minuti mog izlaganja, gdje uspostaviti ravnotežu, balans, između ljudskih prava na zaštitu identiteta “*don’t touch me*”, “*noli me tangere*” moju intimu, dok se ne dođe do određenog stupnja opravdanosti sumnje kad me se zatvara i kad se može sa mnom postupati iz higijenskih razloga da mi se obije brada. A i to je veliko pitanje. Ako donesem dokaz da mi je sve čisto ispod brade, onda kad ulazim u instituciju, bilo u zatvor, bilo u izdržavanje kazne, ne dam si obrijati bradu, nego dapače pustit ću još bradu. A o slini da ne govorim. Ja mislim da ovdje moramo govoriti o ravnoteži onoga što je rečeno, pravde, pravednosti i istine. U kaznenom pravosuđu i u društvu općenito i u znanosti, istina o bilo čemu mora biti prevalentni razlog za odnose prema ljudskim pravima, jer ona koristi ljudskim pravima. Ja vas neću podsjećati na to, jer to znaju već studenti, barem moji koji su sad već u ozbiljnim godinama, suci, državni odvjetnici, da je Rousseau rekao, a svi su bili zburnjeni, kad je govorio o smrtnoj kazni: “Unaprijed pristajem da budem ubijen ako ubijem da ne bi bio ubijen.” O čemu se tu radi? Zbrka. Ali to prevodeći na jezik razumljivosti se kaže: “Ja pristajem da postoji smrtna kazna i da se ona nada mnom izvrši ako ubijem čovjeka drugoga, ali zašto to pristajem, zato da preventivno ta smatra kazna djeluje da ja ne bi bio žrtva ubojstva.” Završit

ću s time. Ja pristajem, odnosno zakonski bi trebalo da zakonodavac pristane na to da se ide na to, na uzimanje DNA, pa i kad postoje ne osnovane sumnje, nego kad se ulazi u jedan sustav, a sustav je živjeti u zajednici u kojoj postoji opasnost da me u tramvaju netko ubije. *In the underground, on the street, on the corner.* Onda ja pristajem, kao što moram pristati na to i nitko se ne buni kad mi uzimaju podatke za osobnu legitimaciju da dam svoj prst, jedan ili drugi, sad više ne znam koji, za otisak, tako unaprijed moram pristati zato da se zaštitim i od onih drugih kojima uzimaju DNA koji može biti moj, recimo silovatelj da ne kažem ubojica. To je suština današnjeg 21. stoljeća, drugog desetljeća 2015. godine. Otvaranje novim mogućnostima zaštite *self-protection in society*, a ne zadiranje u ljudska prava i to mora biti onaj mali kramp na pretežnosti zaštite ljudskih prava *noli me tangere* i općeg interesa. Hvala.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem profesoru Horvatiću, zaista je ukazao na pravi problem, to je pitanje zaštite osobnih podataka, zapravo to je jedna tema o kojoj bismo svakako trebali raspraviti, međutim prije toga bi samo pitao kolege, dakle biologe, genetičare u Americi na sudovima što se zapravo, a što je vezano uz DNK analizu, može prihvatiti kao dokaz, odnosno što je *admissible evidence*, ako je kao takvo fundirano u znanstvenoj zajednici.

Mene sad zanima, ja o tome ne znam mnogo. Čuo sam od profesora Primorca da je DNK analiza znatno napredovala zadnjih nekoliko godina. Da postoji mogućnost *rapid DNA* analize koja je gotova praktički u sat i pol, ako se ne varam, pa me zanima da li se sa visokim postotkom suglasnosti, konsenzusa kada je riječ o znanstvenoj zajednici, dakle genetičara, biologa, medicinara, može zaista govoriti o tome da je DNK analiza kao takva pri utvrđivanju identiteta osobe, vidjeli smo dokle to ide, da li je ona zaista pouzdana; jer ako ona nije pouzdana, ako njezina pouzdanost dolazi u pitanje, ako imamo više laboratorija koji će različito utvrditi stvari. Primjerice, ako osoba na analizu, dakle svoju krv, slinu ili nešto drugo, daje privatnom laboratoriju, a onda laboratorij koji provodi vještačenja kaže - ne to nije ista stvar - onda me zapravo zanima da li je potencijal DNK analize takav kakav mi mislimo da jest. Prema tome, to su nekakve preliminarne stvari, preliminarna pitanja koja bi smo ja mislim danas trebali razjasniti.

Drugo je pitanje zaštite osobnih podataka. Europski sud za ljudska prava je u više navrata, poznat je predmet Marper protiv Ujedinjenog kraljevstva. Što se smije zapravo držati i koliko dugo se smije držati? Ujedinjeno kraljevstvo je išlo predaleko, oni su čak držali uzorke neograničeno na temelju Pravilnika ministra i kod oslobađajućih presuda. I naš Ustavni sud je intervenirao pa je izmijenio onu odredbu Zakona o kaznenom postupku, da ne može ministar pravilnikom određivati koliko dugo će se držati ti podaci, pa je onda odredba u ZKP-u izmijenjena i donesen je Pravilnik.

I konačno jedno pitanje koje je apostrofirao i kolega Becker, pitanje pravosudnog sustava, pitanje naravno i policije, ali i državnog odvjetništva. O njima jako mnogo ovisi, e sad možemo reći ako čitamo Zakon, pa baš i ne, jer sud zapravo mora tražiti mišljenje po članku 506. stavak 3., s obzirom da kad se radi o djelima koja se progone *ex offio*, predsjednik vijeća određuje da se spisi pošalju državnom odvjetniku koji ga onda vraća sa svojim mišljenjem. Ali ja zapravo mislim da to mišljenje, premda je zapravo to samo mišljenje, neko bi mogao reći pa to nije pravno obvezujuće za sud, ima daleko veću specifičnu težinu za sud no što bi se to iz ovako restriktivne interpretacije dakle ovoga Zakona dalo zaključiti.

Prema tome, evo ja vas molim, u prvom redu upućujem poziv evo kolegama iz “Vučetića”, kolegi Laucu, kolegi Rajkovači, kolegici iz DORH-a, dakle da pokušaju, naravno i kolegama sa Pravnog fakulteta i svima ostalima koji to žele, da pokušaju naznačiti moguće pravce djelovanja i davanja odgovora na ova pitanja. Izvolite.

Prof.dr.sc. Gordan Lauc

Ovo je pitanje na koje je teško odgovoriti u ovom trenutku, budući da je znanost nešto što kontinuirano ide naprijed. Znači na neka pitanja je relativno jednostavno dati odgovor. Ako mi pričamo o analizi DNA za potrebe identifikacije, tu ne postoji bitna razlika između fotografije, otiska prsta, genetičkog profila. Ako imamo pravo čuvati moj otisak prsta praktično zauvijek nakon što ja napravim osobnu kartu, u čemu je bitna razlika između DNA profila i otiska prsta? Realno nema je. Mislim postoji strah jedne od tehnologije zato što je ljudi ne poznaju. No, stvar može biti puno kompliciranija, znači medicina ide toliko naprijed da je danas cijena sekvenciranja čitavog genoma pala bitno ispod 1 000 dolara. Znači za nekoliko godina svi mi ćemo svoju djecu na rođenju kompletno odsekvencirati njihov genom. Tamo piše jako puno stvari koje mogu utjecati na odluke o zapošljavanju, osiguranju, zdravstvenom osiguranju, što se tu smije koristiti, što se ne smije, to je teško pitanje. Ali što se tiče identiteta, doista ponovio bih još jedanput, nema bitne razlike između profila DNA koji je profesor Primorac pokazao tamo onih nekoliko šiljaka koje ste vidjeli na ekranu, fotografije i otiska prsta. Ako smijete nečiju fotografiju i otisak prsta čuvat zašto ne bi čuvali profil DNA, ako će vam to omogućiti da na kraju napravite nešto dobro. A što se tiče toga, da li je DNA pouzdana, sigurna metoda? Metoda i rezultat su potpuno sigurni i pouzdani, no svatko može pogriješiti. Znači taj rezultat je proizveo neki čovjek, može pogriješiti slučajno, može pogriješiti namjerno i određene metode koje će prevenirati taj tip pogrešaka moraju postojati. Znači mora postojati način nadzora i način nekakvog *second opinion of control* ili nešto takvo. Ne zbog toga što je metoda kriva, već što ljudi koji provode tu metodu mogu napraviti nešto krivo. Hvala.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem kolegi Laucu, to je inače bila linija rezoniranja i američkog Vrhovnog suda u ovom predmetu kojeg sam vam spomenuto gospodina Kinga, u čemu se zapravo bitno razlikuje onih nekoliko alela znači koji se uzimaju za analizu i otiska prsta i po čemu se to razlikuju. Oni su to čak zapravo usporedili sa tzv. regulatornim pretragama koje zapravo svi mi kao neka vrsta presumptivnih osumnjičenika prolazimo recimo kroz kontrole na aerodromima, to je recimo ta linija rezoniranja. Naravno mogućnost ljudske pogreške postoji u svim područjima ljudskog djelovanja, pa tako i ovdje.

Vidio sam kolegu Mršića i kolegu Veića, ali prije se javio kolega Damir Primo-
rac, pa evo njega molim da se kratko obrati, onda ste vi na redu. Izvolite.

Prof.dr.sc. Dragan Primorac

Hvala vam lijepo. Zapravo imali smo prigodu čuti danas da su spomenuti neki propisi koji uređuju ovu problematiku. Mislim da je potrebno dati jedan kratak opis tih propisa u dijelu koji uređuju ovu problematiku, ali samo u najvažnijim crtama.

Znači imamo prije svega Zakon o kaznenom postupku koji u pogledu ovoga uređuje dvije stvari, to je prvi dio koji se odnosi na vještačenje, odnosno molekularno genetsku analizu gdje je jasno navedeno koliko dugo se čuvaju ti podaci koji su prikupljeni molekularnom genetskom analizom, pa tako recimo za pojedina kaznena djela 20 godina u odnosu na neka djela gdje je zapriječena kazna zatvora 10 godina i teža čak i 40 godina, a u odnosu na one koji su oslobođeni, jer je postupak obustavljen ili je donesena presuda kojom se optužba odbija, 10 godina.

Drugi propis jest Zakon o izvršavanju kazne zatvora gdje je jasno navedeno od svih zatvorenika, odnosno od zatvorenika koji su osuđeni za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora najmanje šest mjeseci, da će se izuzeti, znači uzorak i da će se pohraniti. Tu se vraćamo na ono pitanje, koje je postavio profesor Derenčinović, koliko je to u praksi primjenjivo i koliko se zapravo to radi. Ono što sam ja saznao pripremajući se malo za ovu tribinu, jest ono što na neki način neće nas zadovoljiti, a to je zapravo da je opet problem novac i da se to ne radi onako kako je zapravo Zakonom propisano. Kakva nam je korist ako mi od nekoga uzmemo biološki trag, a nemamo ga s nečim usporediti sa tragom koji bi se trebao nalaziti u bazi podataka. Dakle moramo voditi računa ako je nešto zakonom propisano da zbilja, barem u pogledu ovoga što je jako važno, da se to i primjenjuje. I u konačnici još jedna stvar, to me studenti često pitaju, obzirom da Zakon o kaznenom postupku broji negdje oko 575 članaka, a sam ovaj Institut obnove postupka broji negdje oko 12 članaka. Kako je ovaj Institut uređen. Uređen

je po meni jako kvalitetno, ali treba naglasiti kako obnova postupka nije pravilo nego izuzetak, jer kada je u pitanju, znači ovaj problem, naglašava se da se obnova postupka može dogoditi ili obnoviti jedino u situaciji ako se iznesu činjenice i podnesu dokazi, ovaj dio je sada jako važan, koji sami po sebi ili zajedno sa onima ranijim dokazima su takve naravi da prouzroče oslobađajuću presudu ili presudu po blažem Zakonu. Ako nema novih dokaza, nema ni obnove. Evo tu sam samo želio pojasniti nekoliko stvari da i studenti i oni koji nisu pravnici shvate jednu težinu instituta kao što je obnova postupka. Hvala lijepo.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Ja zahvaljujem, uistinu jest tako kako je kolega Primorac rekao. Ja sam malo analizirao praksu vezanu uz obnovu, kolege koji se bave kaznenim procesnim pravom, to sasvim sigurno znaju bolje od mene, ali vrlo je mali broj zapravo i zahtjeva za obnovu, a i ono što se podnese u pravilu se odbacuje, odnosno odbija, dakle po mome znanju, jer je zapravo to kao izvanredni pravni lijek i zamišljeno samo za izvanredne situacije, i kada je taj izvanredni pravni lijek koji je nastao daleko prije vremena DNK analize i unesen u Zakon o kaznenom postupku, tada se sigurno nije mislilo na ove situacije.

Pitanje je naravno koliko možemo rastezati sustav? Pitanje je da li možemo imati onaj *emergency break* da tako kažem i u određenim situacijama primijeniti odredbe o obnovi postupka ili nam uistinu treba promisliti nekakav novi posebni pravni režim. Ono što mi pada napamet primjerice kod primjene ovih općih propisa o obnovi postupka, spomenuo je kolega Becker, pitanje priznanja. Bilo onih koji su priznali pa je kasnije DNK analizom utvrđeno da to ipak nisu bili oni. Ja znam da postoje neki statuti u Americi, znači zakoni saveznih država u kojima uopće nije moguće zapravo tražiti naknadno vještačenje ukoliko se okrivljenik nagodio. Tako da mislim ako to ne reguliramo posebno, otvorit će se čitav niz različitih pitanja na koja čini mi se postojeća struktura i postojeće odredbe Zakona o kaznenom postupku ne daju odgovarajuća odnosno zadovoljavajuća rješenja.

Evo ja molim gospodina Mršića, ravnatelja Centra za krim. vještačenja, a nakon njega profesor Veić.

Doc.dr.sc. Gordan Mršić

Hvala lijepa, osvrnuo bi se samo na nekoliko stvari koje smo danas tu čuli, prije svega o pouzdanosti metode, mislim da nema potrebe govoriti, ona je pouzdana, koriste je svi u svijetu i tako isto i mi.

Što se tiče baza podataka, dakle svaka kuća koja se bavi vještačenjem toliko je jaka koliko su joj jake baze podataka uz onaj ljudski dio, znači uz kadar koji radi

s tim bazama podataka. Ono što je bitno reći da trenutno u našim bazama ima negdje oko 35 000 profila, tj. osoba, i negdje oko 5 000 neidentificiranih tragova. To su oni tragovi gdje imamo profil, a nemamo osobu čiji je to profil. To je, neki bi rekli, jedna respektabilna baza, a isto tako i mi mislimo da je to respektabilna baza s obzirom na opseg posla kojega mi obavljamo i onaj dio radnji, odnosno kriminalnih radnji koje se događaju na našem teritoriju. Ja isto moram reći da je to sa našim bazama pokazano i sa prvom usporedbom Interpola koji je bio sa našim profilom, ali se nije radilo o našem čovjeku nego se je radilo o jednom strancu koji je ljetovanjem kod nas bio je uhvaćen jer je počinio nekakvo kazneno djelo i poslije je u Sloveniji počinio druga kaznena djela i zapravo smo ga usporedili, odnosno preko Interpola je uspoređen i to je prva podudarnost (*match*), odnosno prvi profil koji je u takvoj jednoj međunarodnoj razmjeri poklopljen. DNA metoda kao metoda, kaže se da je skupa, a ja mislim da mi ne trebamo tu govoriti puno o tome da li je nešto skupo ili nije, puno je skuplja pravna nesigurnost, nego metoda. Ova država odvaja značajna sredstva, posebno Ministarstvo unutarnjih poslova na poslove vještačenja i nema nikakvih prepreka da se DNA metoda radi. Dakle koliko god je potreba toliko sredstava ima.

Centar za vještačenje ima najmoderniju opremu, mogući reći, a to mogu i moje kolege reći, da u svjetskim razmjerima smo na najvišoj razini. Ono što se govori o nekakvim greškama, greške u DNA su relativno teško izvedive ili teško se mogu dogoditi. Dakle, naši laboratoriji su akreditirani, to znači da nikad jedan čovjek ne može raditi sam, to je prvo i osnovno pravilo. Dakle postoji verifikacija svakog rezultata, svakog postupka u više koraka. Dakle, u takvom jednom sustavu kad nešto ne ovisi o jednom čovjeku i netko ne može sam napraviti nešto nema, de facto nema mogućnosti greške. Netko bi možda i mogao nešto krivo očitati ali ima cijelo stepenište po kojem se penje taj rezultat da bi izašao van. Znači kontrole, jedne, druge, treće. Dakle svako vještačenje se radi piramidalno, dakle u obliku piramide. Više ljudi raznih razina radi jedno vještačenje i u konačnici ga kontrolira. To što jedan potpis izlazi van to je nešto drugo, ali u samoj dokumentaciji vještačenja postoji cijeli niz obrazaca, cijeli niz kontrola prije nego nešto izađe van.

I završit ću sa samom bazom koja je ovdje spomenuta, to je CODIS. Dakle mi posjedujemo najmoderniju verziju CODIS-a koja je evo puštena u promet, odnosno u akciju prije dva tjedna, dakle najnovija verzija sa svim mogućim, odnosno svim mogućnostima koje imamo i u Americi. Nema nikakve razlike između analize u Americi i kod nas. Dapače, instrumenti su najnoviji, tehnologija je najnovija, edukacija ljudi je takva da ne dopuštamo da netko nešto ne zna. Evo tu bih ja završio. Hvala vam lijepa.

Prof.dr.sc. Dragan Primorac

Evo samo jedan komentar prije daljnje rasprave. Ja jesam slab na rad “Vučetića”, jer ima sjajne ljude, ali oni su napravili još jedan novi iskorak. Ja to želim reći, to zamjenik zna i čestitam na tome, a to je, što se konstantno bave s novim spoznajama i konstantno su u jednom svijetu što je vrlo neuobičajeno za Ministarstvo unutarnjih poslova većine država. Ako hoćete i moj prijatelji iz FBI-a imaju ogroman problem s objavljivanjem radova. “Vučetić” objavljuje radove, konstantno je na samoj granici znanstvene izvrsnosti koji imaju akademske jedinice i vrlo solidan temelj za opstanak našeg studija u Splitu, Sveučilišnog studija za forenzičke znanosti. Ja mislim da je to jedan model izvanredan ako govorimo o usporedivosti rezultata. Trebate znati da je rezultat koji dođe iz GENOS-a, “Vučetića” ili iz bilo kojeg hrvatskog laboratorija u svakom trenutku usporediv upravo zahvaljujući CODIS sustavu sa onim koji je npr. u FBI, AFDILU ili bilo kojem drugom mjestu. To je ta standardizacija koja je napravljena, ja neću ulaziti u to što je bilo 1990-tih godina. Par slučajeva identifikacije, ja sam to pričao Davoru, su mene natjerali da ja nisam mjesecima spavao. Zamislite kad predajete skeletni ostatak članova obitelji, to zna i profesor Lauc, a prvi smo to počeli raditi 1993. godine. Službeno je Republika Hrvatska prva ikada, objavljeno u literaturi identifikacije iz masovne grobnice koristeći DNA tehnologiju kad je vjerojatnost bila 70%, dok nismo imali 16 ili 13 biljega. I gdje smo uz pomoć forenzičkih antropologa zatvorili cijelu sliku. Pa ja sam mjesecima razmišljao o tome “ne daj Bože da se taj čovjek vrati iz zatočeništva negdje iz srpskog zatvora”, pa srušio sam preko noći cijelu forenzičku genetiku, ali tada je to bilo što smo imali. Vjerojatnost je danas 1:9, 1:11 000 000 000. To je napravila DNA tehnologija zadnjih godina. Na početku smo krenuli vrlo, vrlo skromno. I još želim istaknuti još jednu drugu stvar. Razlika privatno ili državno, ona ne postoji. Vi danas imate sustav privatnih forenzičkih laboratorija koji moraju biti akreditirani i koji moraju producirati rezultat ako hoćete i zbog neovisnosti pravosuđa, da ne bi bilo da jedna institucija radi jedno, drugo i treće. Tako da je Hrvatska glede toga na apsolutno jednoj izvrsnosti uz bok najjačih država svijeta. Tu nikakve dvojbe oko toga nema. Evo to je moj kratak komentar.

Prof.dr.sc. Petar Veić

Ja sam se svojedobno i još uvijek se bavim pitanjem zaštite ljudskih prava, odnosno zaštite osobnih podataka u sklopu kojeg sam poredbeno probao razmatrati podatke koji nastaju molekularno genetskom analizom. Mi vidimo da ta metodologija je vrlo pouzdana i da iz dana u dan rastu mogućnosti koje se mogu koristiti u otkrivanju i dokazivanju kaznenih djela. S druge strane imamo normativni okvir koji na mnogim mjestima je ograničavajući faktor. Dakle pitanje spola, rase, zdravstvenog stanja, boje očiju itd., itd., su jedne mogućnosti koje su za kriminalističko istraživanje i kasnije za dokazivanje kaznenog djela od velike

važnosti. Držim da bi trebalo raspravljati upravo o odnosu upotrebe tih tehničkih mogućnosti i nekih metoda koje koristimo u istraživanju kaznenih djela koje su stare, udomaćene, a bitno manje pouzdane od molekularno genetske analize. Mislim tu recimo na poligraf, mislim tu na nekakva kriminalistička profiliranja, koja su vrlo značajan ograničavajući faktor za prava čovjeka, dopuštena su, gotovo neograničeno, a ono što je vrlo pouzdano prema tome imamo rezerve i nemamo odgovarajući prateći normativni ustroj za to. Na jednom međunarodnom skupu sam čuo da recimo Poljska ima u bazi podataka oko 20 000 profila, sad čujemo da mi imamo oko 35 000. Engleska imam neki podatak da ima oko 5% ukupne populacije, dakle onda imamo presudu Europskog suda za ljudska prava Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva. Vidimo na ovom europskom prostoru višeslojno lutanje. Ono za što se ja zalažem to je da ono što je pouzdano da se ono u maksimalnoj mjeri koristi, naravno uvijek imajmo u vidu eventualne zlouporabe i treba tu imati kočnicu. Imam osjećaj da je ta kočnica sada prejaka. Mi danas imamo mogućnost da čovjek sjedi u istražnom zatvoru, a da bi putem molekularno genetske analize neke sumnje mogli otkloniti i biti na jednom sigurnom prostoru. Dakle ova rasprava koju ja pozdravljam, trebala bi biti početak jednog svestranog raspravljanja tog problema, on je aktualan i mislim da može rasprava donijeti bitna poboljšanja prije svega glede širine upotrebe ove pouzdane metode u otkrivanju i dokazivanju kaznenih djela.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem profesoru Veiću, ja sam suglasan s onim što je on rekao, slažem se, zaista mislim da je vrijeme za promisliti pravni okvir. Ono što imamo u ZKP-u, vi ste govorili o pouzdanosti metode, vi ste svakako osobe koje to dobro znaju, ali kad govorimo sa aspekta nekakve invazivnosti metode, jer ZKP govori o neinvazivnim metodama, ja mislim da je DNK metoda daleko manje invazivna ako se recimo uzima iz sline ili na neki drugi način od nekih drugih metoda tjelesnih pregleda itd., tako da iz tog aspekta ja mislim da ova zapravo metoda prikupljanja dokaza u potpunosti zapravo udovoljava svim onim zapravo temeljnim standardima zaštite ljudskih prava o kojima je govorio i profesor Horvatić.

Profesor Lauc se javio i kolegica Roksandić Vidlička. Izvolite.

Prof.dr.sc. Gordan Lauc

Samo malo, moram pojasniti što sam ja rekao, jer je ispalo da sam rekao da metoda može napraviti pogrešku. Analiza DNA ne može napraviti pogrešku. Znači brojevi koje dobijete su apsolutno istiniti. Ono što može biti pogrešno, može biti interpretacija tih rezultata. Ja sam na ovoj čaši ostavio dovoljno DNA da se dokaže nedvojbeno da sam ja pio iz te čaše. Ja ću tu čašu ostaviti ovdje, netko je može odnijeti i ostaviti na nekom drugom mjestu i na temelju analize DNA dokazat

da sam ja bio negdje drugdje gdje možda nisam bio. I tu je ono gdje se javlja problem. Znači DNA analiza neće pogriješiti. Ali što ćemo mi protumačiti iz te analize to je ono gdje se može pogriješiti, slučajno ili namjerno.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Možda jedno pitanje? Čuli smo, a nakon toga kolegica Dragičević-Prtenjača, čuli smo pravne klinike koje se bave u SAD-u ovom problematikom obzirom da mi na Pravnom fakultetu također imamo pravnu kliniku bilo bi, ja mislim interesantno malo promisliti o mogućnostima uključivanja i naših studenata koji sjede ovdje iza nas, ali nikako nisu u drugom planu, koji bi također kroz dakle klinički rad mogli se uključiti u rješavanje ovih pitanja.

Dr.sc. Sunčana Roksandić-Vidlička

Hvala, ja naime imam još dva dodatna pitanja koja možda nismo do sada dotakli, a jedno je, ako neko možda ima podatak, koliko se kod nas koristi DNA evidencije za imovinske delikte. S obzirom da u Ujedinjenom Kraljevstvu postoje podaci o prikupljanju tih dokaza kod imovinskih delikata, a to su jedni od delikta koji se najviše čine u Republici Hrvatskoj i to je recimo jedan podatak koji me zanima.

Drugo, *a propo* onoga što su profesori Horvatić i Derenčinović rekli, a i profesor Veić se toga dotakanuo, za razliku od Amerike u *Marper case* jednostavno je dana veća važnost pravu na *private life*, od čuvanja DNA podataka koji su prikupljeni od osoba koje su kasnije oslobođene krivnje. Znači za razliku od slučaja u Americi, u Europi se jednostavno to čuvanje ne bi smjelo dozvoliti. Naš ZKP je promijenjen i imamo danas samo 10 godina, što ustvari nije samo 10 godina čuvanja podataka od tih osoba; prije smo imali 20 godina i to je proglašeno neustavnim. To me isto zanima da li će to dalje moći opstati?

I još jedan podatak, koji mislim da je važan, za buduće bavljenje ovom tematikom - je korištenje DNA podataka u znanstvena istraživanja. Naime u Pravilniku iz 1999. prvim Pravilnikom koji je prošle godine promijenjen, do sada je bila odredba da se ti podaci koji su prikupljeni mogu koristiti u znanstveno istraživačke svrhe i za prikupljanje statističkih podataka i to bez ikakvog pristanka osoba od kojih se prikupljaju, što je bilo apsolutno suprotno ZKP-u i tada, koji je propisivao da se ti podaci smiju koristiti samo kao dokaz u kaznenom postupku. Treba se pogledati Pravilnike drugih država, primjerice Bosne i Hercegovine, gdje je jasno rečeno da se ti podaci mogu koristiti u znanstvena istraživanja i statističke svrhe ako je to uređeno posebnim zakonom. Sada u Pravilniku te odredbe nema, osim odredbe da se ti podaci mogu dostavljati drugim ustanovama. Pa me samo zanima kako se to sad regulira, da li se regulira, jer je to isto jedan problem zaštite osobnih podataka, jer kako znamo ti se podaci možda za razliku

od fotografije, ali možda ja ne znam dovoljno, mogu koristiti u medicinske svrhe, i u osiguravajuće svrhe načelno? Eto to su neka pitanja koja mislim da bi moglo adresirati. Hvala.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Vidimo da svi imamo nekakve reakcije i pitanja. Naime, ovo je zaista dobro pitanje da li je primjereno uopće Pravilnikom regulirati pitanja, zapravo distribucije tih podataka, odnosno davanja tih podataka nadležnim tijelima, ili bi to trebalo regulirati na zakonskoj razini. Premda je ovo interesantno pitanje, dakle po pitanju eventualnih zlouporaba; i sad se opet vraćamo na ono od maločas, da li je to suštinski različito od otiska prsta? Ja osobno smatram da nije, ali dozvoljavam da nisam najpozvaniji o tome govoriti pa evo ako kolege imaju nešto bit će mi drago, a u međuvremenu evo kolegica Dragičević se javila, a nakon nje profesor Modly.

Dr.sc. Marta Dragičević Prtenjača

Hvala, znači imam samo jedno pitanje, pretežno za praktičare ili profesora Modly ili docenta Mršića.

Naime, mene zanima da li, i koliko se čuvaju dokazi koji sadrže biološke tragove? Znači kada i kako bi se eventualno moglo ponoviti vještačenje, pošto imam saznanja da se dokazi s biološkim tragovima u pravilu uništavaju, da li postoje neka mjesta gdje se ti dokazi arhiviraju, i ako postoje u kojoj se instituciji nalaze? Možda je ovo pitanje bolje uputiti Državnom odvjetništvu, jer mislim da nemamo na skupu suce. Smatram da je ovo pitanje od značaja za temu skupa, pogotovo s obzirom na eventualno ispitivanje dokaza s biološkim tragovima i njihovo uspoređivanje s rezultatima vještačenja. Jasno je da se rezultati čuvaju onoliko koliko je ZKP propisao, ali mene zanima da li postoje neki propisi koji se odnose na čuvanje dokaza s biološkim materijalom, a ne rezultata dobivenih iz njih. Hvala.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Uz malu korekciju, imamo suce, ovdje nam je predsjednik Općinskog kaznenog suda, premda uglavnom ovo nisu djela koja su u nadležnosti tog suda, ali je svakako važno da se i suci uključe. Mislim, možda bi ste vi predsjedniče suda bili najpozvanija osoba odgovoriti na ovo pitanje, jer to i mene zanima, a pretpostavljam i mnoge druge.

Doc.dr.sc. Gordan Mršić

Bilo je više pitanja, korištenje DNA analize u imovinskim djelima. Dakle ona se koristi svagdje gdje u centar dođe nalog Državnog odvjetništva da se to radi. Ja sad nemam podatke o tome ali predmeta ima i u svakom predmetu gdje je nalog Državnog odvjetništva takva analiza se radi.

Što se tiče čuvanja, dakle svaka korporacija, govorimo o korporaciji, se čuva. Drugim riječima, mi smo samo jedna stepenica u cijelom tom procesu gdje se korporacija nakon izvršenog vještačenja vraća pošiljatelju, pošiljatelj na sud. Ima dosta primjera na sudu da se ta korporacija i na sudu pregledava, pa ima i primjera da se neke stvari moraju ponovo, obzirom da se nešto drugo traži što nije traženo u slučaju kad je prvi put ta korporacija došla kod nas. Dakle, ona se čuva, zakonski rokovi su jasni, oni su propisani i mislim da tu nema nekakvih posebnih pitanja o tome. Dakle moguće je napraviti analizu i nakon proteka određenog vremena. Dakle, sud je taj koji bi trebao čuvati korporaciju vezanu uz nekakvo kazneno djelo.

Što se tiče znanstvenih istraživanja, dakle mi kao i svatko drugi mora dobiti pristanak osobe i mi isto tako prikupljamo uzorke na način da tražimo informirani pristanak osobe da sudjeluje u određenom tipu znanstvenog rada i nakon toga, naravno ide etičko povjerenstvo određenog fakulteta ili medicinske ustanove koja daje etičku dozvolu da se takvo istraživanje može učiniti. Inače vam časopis neće ni izdati ako niste naveli da imate etičku dozvolu. Hvala lijepa.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

S obzirom je sada 14,25 po mom satu, što znači da mi već zapravo neprekinuto smo na tribini gotovo pa dva sata, ja bih vas evo zamolio, premda znam da ovako kad idemo smjerom kazaljke na satu da je desna strana ostala malo podzastupljena u raspravi, da zaista evo vodite računa o vremenu i da možda u sljedećih 15-tak do najviše 20-tak minuta zapravo završimo skup. Profesor Modly, izvolite profesore.

Prof.dr.sc. Duško Modly

Poštovani, vidim da nemamo vremena pa bih samo neka pitanja postavio, a odgovore možda ne bi dao, ali vidjet ćemo, znate.

Na sceni je po meni obzirom na rješenja ovih pravnih instituta hipertrofija humanus i na račun osumnjičenih i okrivljenih, a da su žrtve nekako u podređenom položaju. Obama, predsjednik SAD-a, je prije nekog vremena rekao da je danas takvo vrijeme, neovisno sad o ljudskim slobodama i pravima, da se ljudi moraju odreći nekih prava da bi si osigurali veća prava. E sad smo na području prava, normi, moje su impresije da je na sceni kad je riječ o ovim temama što sad radimo, normativna inflacija. Ima ih strašno puno, koji put su u koliziji horizontalno, vertikalno pa i dijagonalno, ali dobro, imam osjećaj kao predsjednik Strukovne udruge kriminalista, da je na sceni nepotrebna sputanost tijela represije pravnim normama. Tamo i gdje tome nema mjesta. I zato bi trebali vidjeti te neke stvari, a posebno da li pozitivni propisi adekvatno osiguravaju pravnu podršku primjeni postulata znanosti osobito forenzičnih u kaznenom postupku, jer znanstvenicima treba dati prostor da mogu slobodno istraživati u cilju ostvarivanja istine, s tim no-

torno je da je društvo sve ovisnije od primjene kompleksne znanstvene tehnologije u postupku i to primarno forenzične. To vam praksa pokazuje, tako da onda u dilemi, trilemi, kvadrilemi možemo biti kod ovih slučajeva korištenja DNK sa oblicima sumnje koji trebaju postojati. Ja sam se sjetio, tu sam si negdje zabilježio da vidim, makar ovo nije popularno, Višinski je bivši tužilac SSSR-a, tamo negdje 1936., 1937. godine rekao o nekakvoj posvemašnjoj vjerojatnosti. Mi dosta operiramo sa osnova sumnje i to bi bio dobar temelj. Ali vidite, ovdje se traži suglasnost npr. kad je riječ o osumnjičeniku, okrivljeniku da mu se uzme DNK. Ja mislim da bi trebala biti imperativna norma u vezi sa oblikom sumnje, uzet će se, a to znači i uz prisilu, jer u protivnom policiju kao tijelo u prvim redovima borbe protiv kriminala dovodite u poziciju da se počne služiti u najmanju ruku trikovima. To su blaži oblici prijave, ja sad o tome ne bi govorio, ali da se dođe do uzoraka itd. Kolega Lauc je otišao, on je govorio o čaši. Jest tu je gore slina, tu je DNK, ali se sad traže uz ostalo odgovori na pitanja, gdje, kada, kako, zašto? To su neka od “zlatnih pitanja” kriminalistike, jer znate ovo što čitate u sredstvima javnog priopćavanja, na sceni je sve više raznih podmetanja tragova, posebno ovih materijalnih. Ima tu još, ja sam sad pogledao neke stvari, ali ne bih vas više htio opterećivati, završio bih samo s tim da je notorno da su društva pa i naše sve ovisniji od primjene kompletne znanstvene tehnologije u postupku. I ne treba spram toga imati neku averziju, ali treba naći pravo rješenje na relaciji pravo, znanost, priroda. Hvala.

Prof.dr.sc. Davor Drenčinović

Hvala prof. Modlyu. Uvijek je važno prisjetiti se osnova i ovih “zlatnih pitanja” kriminalistike tako da hvala mu na tome. Nismo čuli do sada pravosuđe, molim vas nemojte se na bilo koji način osjećati prozvanima, nego jednostavno ako osjećate potrebu doprinijeti iz vaše perspektive, s obzirom da govorimo između ostalog i o pravnom okviru, evo izvolite sad je prilika. Profesor Hlača.

Dr. Nenad Hlača, predstojnik Katedre za obiteljsko pravo Pravnoga fakulteta u Rijeci

Uvaženi skupe, ja sam profesor obiteljskog prava i bavio sam se naravno i ovom problematikom i sami naslućujete u kojem kontekstu. Danas je isto tako naslov skupa mogao biti DNK analiza i samo je zadnja riječ umjesto osuđenika moglo stajati prava djeteta. Prema tome, temeljna ljudska prava na saznanje biološkog podrijetla djeteta i slijedom toga pravnih posljedica i očinstva i majčinstva, ovise opet o razvoju ovih znanosti.

Zanimljiv je slučaj iz Marseille-a, ne znam da li ste pratiti iz tiska, zamjena u rodilištu zahvaljujući ovim metodama nakon 20 godina uspjelo se utvrditi identitet i podrijetlo zamijenjene djece u rodilištu. Međutim, psihologija i socijalni kontekst odrastanja i roditeljstva doveli su do toga da je sud presudio izuzetno

visok iznos u milijunima eura materijalne štete za zamjenu u rodilištu, međutim djeca nisu željela zamijeniti sredinu niti roditelje u kojima su odrastali. Dakle, to je nevjerojatan paradoks koji doista ukazuje na važnost te multidisciplinarnosti i kako isti rezultati vještačenja mogu biti sasvim različito prihvaćeni i dovesti do vrlo, vrlo različitih posljedica. Dakle, oni su željeli sačuvati privatnost, ostvareni su neki površni kontakti, međutim vraćanja roditeljstva nije bilo. U ovom kontekstu danas možda bih samo htio podsjetiti na problem kojim sam se i ja bavio. Vidite i sami da istraživanja jednako kvalitetna provode se u jednom privatnom sektoru. Dakle netko je uložio novac, pristao je i obavio je vrhunsko DNA analizu i vještačenje. Ona se isto tako provode u okviru uobičajene, da tako kažemo, zdravstvene skrbi. Transplantacija organa ili provođenje nekakvih drugih metoda liječenja, kad vi opet morate doći do jednako vrijednih baza podataka. Pitanje je sada da li smo u Hrvatskoj razmišljali o umrežavanju tih podataka, jer ovo što vi raspolazete sa 35 000 ne znači ništa ukoliko istovremeno ne možete machirati ili komparirati podatke o što većem broju ljudi kojih možda raspolazete zato što su oni tijekom liječenja ili privatno obavili to DNA vještačenje. Dakle to je jedan vrlo kompleksan i delikatan problem o kojem morate razmišljati jer bi ta tehnologija, čak i u ovim kriminalističkim aspektima bila mnogo iskoristivija ukoliko se bi se omogućilo na neki način prožimanje i centraliziranje tih baza podataka, s tim da su tu naravno delikatni problemi privatnosti, informiranog pristanka, a isto tako i pitanje zadiranja u privatnost, jer vidimo da Europski sud za ljudska prava je tu postavio dosta visoku letvicu.

Zahvaljujem na ovom izvrsnom skupu, drago mi je da ste me pozvali i čini se da je mnogo, mnogo širi aspekt buduće rasprave o toj tematici od onog što smo mi danas ovdje pokrenuli. Hvala još jednom.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Zahvaljujem vama u ime organizatora što se odazvali i dali svoj doprinos. Sasvim sigurno će u budućnosti biti prigode i za ovo što ste vi sada rekli. Evo s obzirom da se pravosuđe nije odazvalo zovem još jednom kolege iz policije, možda da čujemo perspektivu kriminalističke policije, dakle s obzirom da su oni uvijek prvi na mjestu događaja i sve ono što može ići u dobrom ali i lošem smjeru, zapravo često puta ovisi od onog policijskog službenika koji je prvi na mjestu počinjenja djela. Da li bi oni možda nešto rekli? Čini se da ne, u tom slučaju za bih zamolio profesora Horvatića i profesora Primorca za završne riječi.

Prof.emerit.dr.sc. Željko Horvatić

(Onaj koji je zadnji taj je uvijek u boljoj poziciji).

Ja mislim da je ova tribina, ne samo dobro organizirana i promišljena, nego je ona zapravo početak jednog kontinuiteta ili nastavak jednog kontinuiteta, ali i

početak jedne nove faze. Ja tu fazu sebi dozvoljavam vidjeti, ono o čemu kolega Derenčinović govori, o budućnosti, a svi smo okrenuti budućnosti jer sutra je novi dan i nove žrtve i nova kaznena djela i nove identifikacije, ali je činjenica da slušajući vas i sebe dolazim do konstatacije da postoji određeni problematični dio odnosa pravne norme i dostignuća znanosti u ovom području o kojem govorimo. Ja mislim da bi organizatori, a to znači Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, *International Society for Applied Biological Sciences – ISABS*, Akademija pravnih znanosti Hrvatske i Hrvatsko društvo za humanu genetiku, na osnovu ovih danas početnih problematičnih pitanja o budućnosti moglo u dogledno vrijeme, recimo do prvih jesenskih dana sastaviti jednu promemoriju o tome što treba na području zakonodavstva Hrvatske učiniti da se usuglasi ono o čemu smo govorili, potreba za istinom i citiranje Obame ili mojeg Cruso-a ali ne Višinskog sigurno, Modly, i da kažemo, da ako nam prijeti terorizam, ako nam prijeti kriminal, ako nam prijete neidentificirani počinitelji teških kaznih djela i neotkriveni, onda imamo rezona da pod određenim uvjetima stavimo u kazneni ili neki drugi pravni okvir mogućnosti zadiranja više nego sada u pojedinačne pravne sfere individualnih zaštita prava i sloboda u korist zajedništva i u korist protekcije i preventive i u njihovu korist. To je po prilici ono kad nam govore o monetizaciji i time ću završiti, pa onda kaže: „...pa ako hoćete zadržati autoceste i platiti dugove onda će te platiti 40 lipa više po benzinu“. To je izlaženje iz okvira prosječnosti na što sam ja pristao ili nisam pristao, ali ako je to za dobro svih, onda ima rezona i ekonomskih i ljudskih prava i svega drugoga. Pa zadiranje u ljudska prava su na nekim područjima, neću citirati, ali mogao bih barem 15 minuta govoriti o tome, na svim područjima zadiranja u ljudska prava o kojima nitko ne govori. Da ne govorimo o nepovredivosti stana koji se narušava od električnih inspektora, ura koje plaćam i da li imaš televizor ili nemaš itd. Prema tome, saberimo ove spoznaje koje imamo i dajmo jedan prijedlog koji je istovremeno i pravni i medicinski i biološki i antropološki i kriminalistički, a možda i nečiji drugi, i kažimo to treba vlada i zakonodavac učiniti. Sad konkretno u članku 426. ZKP-a treba pojasniti ulogu državnog odvjetnika, jer ako on daje mišljenje, meni se recimo ne sviđa i time ću doista završiti, meni se apsolutno ne sviđa ni danas ni prekjučer, činjenica da Vrhovni sud ili nadležni sud bilo koji, dozvoljava obnovu postupka ako postoji vjerojatnost da se na osnovu novih dokaza ili u vezi tih dokaza sa ranijim dokazima može očekivati oslobađajuća presuda. Pa to znači jedno prejudiciranje stvari kroz sud i to na osnovu jednog neprovjerenog dokumenta koji je netko pružio. Može doći do zloupotreba, pa onda sud zapravo štiteći pravnu sigurnost kaže, ne dozvoljavam i 96% zahtjeva za obnovu postupka se smatra da su odvjetničke manipulacije. A ovaj sjedi u zatvoru dvanaestu godinu, halo, gledajte američki primjer. Prema tome, smatram da treba čitavu situaciju pravno povoljnije regulirati *in favorem* pravne sigurnosti onih koji mogu biti žrtve. Dakle četiri suorganizatora, trebaju napraviti kao zaključak, recimo današnje tribine ili kao put nečega, uključujući možda i Akademiju medicinskih znanosti, jedan interdisciplinarni

projekt koji može sa nekoliko jakih argumenata promijeniti našu situaciju na koju se pozivamo kao nepovoljnu za DNA strategiju korisnosti. *Cost-benefit*.

Prof.dr.sc. Davor Drenčinović

Ja zahvaljujem profesoru, mi uistinu nismo o ovome razgovarali prije, ali moram reći da se sa svime što je rekao u potpunosti slažem jer je zaista u pravu i ja mislim da je ova skupina vrlo relevantnih ljudi koja se okupila na današnjoj tribini, ja ne znam kako bih je nazvao da na neki način ne umanjujem njezinu važnost, da li nekakav “*think tank*” ili kako se danas naziva, zapravo jedna dobar početak. Drugi korak je zapravo jedna publikacija na kojoj ćemo raditi, to je prijepis sa današnjeg skupa, uz koji će onda ići ovo što je profesor Horvatić predložio, zapravo jedan prijedlog promemorije što neće biti izvršni zaključci jednog dvojca ili troje od nas, već zaista jedan zajednički rad i doprinos sviju koji su danas ovdje na različite načine doprinijeli, ja bih rekao uspjehu ovoga skupa. Tako da možete očekivati u vrlo skoro vrijeme prije ljeta taj prijepis i prijedlog jedne takve promemorije sa zapravo nekakvim hodogramom mogućih aktivnosti koje bi trebalo učiniti glede postojećeg normativnog okvira.

I evo molim profesora Primorca da također da završnu riječ.

Prof.dr.sc. Dragan Primorac

Hvala lijepo. Način na koji sam ja doživio današnji skup je sljedeći. Dakle, sve relevantne institucije u Republici Hrvatskoj koje mogu donijeti ili dati neko mišljenje o budućnosti DNA analize u funkciji zaštite prava bilo koje osobe u Republici Hrvatskoj su danas ovdje nazočni i to je temeljna nit vodilja i ja mislim da imamo puno razloga svi biti ponosni na jednu činjenicu, što svima nazočnima danas ovdje samo je jedan temeljni cilj, a to je istina. Radilo se to o sudstvu, policiji, DORH-u ili nama znanstvenicima i to je civilizacijski iskorak Republike Hrvatske i to duboko proživljavam. Akademija pravnih znanosti pod sjajnim vodstvom našeg dragog profesora Horvatića, isto tako profesora Drenčinovića je rezultirala da jedna od najutjecajnijih svjetskih organizacija *International Society for Applied Biological Sciences* koja ima četiri nobelovca u svojim redovima, je naš partner već nekoliko puta. I meni je zadovoljstvo reći da ćemo ovu temu produbiti i svi ste pozvani; dakle s nama tu tradicionalno participira sjajna ekipa „Ivana Vučetića“, ove godine sam uvjeren da dolazi naš dragi prijatelj zamjenik ministra, dolazi ministar znanosti, ministar zdravlja, uvjeren sam gospodine Cvitan i vi ako budete mogli, jer idemo u dubinu jedne problematike koja kaže sljedeće: predsjednik Američke Akademije dolazi kako bi diskutirali o američkim iskustvima oko DNA *Innocence project*-a, greškama koje su napravljene kako ih Republika Hrvatska ne bi napravila. To je mudrost. I oni će biti četiri dana s nama, oni će obići sve bitne državne institucije, dakle dolaze četiri bivša predsjednika i trenutni predsjednik Američke Akademije za forenzičke znano-

sti, tijelo koje okuplja 8.500 vodećih forenzičara Sjedinjenih Američkih Država, koji će, i to je moja konačna misao, stati iza ovoga projekta ako ga usuglasimo sa onim kako živi i radi Amerika. Ako u ovom trenutku pogledate da bilo koji rezultat koji izađe iz laboratorija u Splitu, laboratorija u Zagrebu na Šalati, „Vučetića“ ili GENOS-a, je kompatibilan bilo kojem rezultatu, u bilo kojoj civiliziranoj državi, što se tiče DNA, ja mislim, da smo napravili ogroman iskorak. Jako mi se sviđa komentar profesora Modlya, ulazimo u jedno drugo pravo pitanje, a to je uzročno posljedične veze onoga što forenzičar daje kao nalaz DNA, to je jedan segment cijele priče. Niti je DNA u stanju riješiti sve, niti se veliki broj slučajeva može riješiti bez DNA i tu bi bilo vrlo važno govori o jednoj interdisciplinarnosti. Mene zanimaju studenti, dakle više manje sve što radim u edukaciju od Amerike do Hrvatske vezano je za studente i ja bih vas zamolio da vi razmislite o tome što znači pitanje novinarke koja je upravo napustila ovu dvoranu koja me pitala: “Profesore, što to znači od danas, što se od danas događa ako se javi 10 ili 15 odvjetnika ili nekih institucija koje na to imaju pravo i kažu postoje neki novi dokazi koji bi mogli dovesti do oslobađajuće presude za ciljane ljude?” Ja ne znam koji su to novi dokazi, kako bi oni mogli biti izvedeni i tko bi mogao odvjetniku dati mogućnost da dođe do njih ako su pohranjeni u „Vučetiću“, ali njeno pitanje je vrlo jasno. Što to znači? Kako Hrvatska može započeti taj DNA *Innocence project* i kako može i sudstvo biti više fleksibilno, kako ovo što je rekao moj brat, ne bi bila iznimka nego više pravilo ako postoji za to osnove. Ako pogledate statistiku, i to je moja misao koja je mene potresla i kolege iz Amerike, prema statistici iz Amerike od 1989. godine do danas, od prilike to znači da je oko 20 osoba u Republici Hrvatskoj u ovom trenutku nevinih, a nalaze se na izdržavanju zatvorske kazne. O tome smo razgovarali. Ako statistika na bilo koji način ima veze, a cijeli život sam u znanosti, onda ona koliko toliko odgovara, neka nije 20 neka su 2.

I moja završna misao. Mi imamo goleme probleme u medicini, gospođa profesor to zna. Ja se bavim genetikom i vrlo često nam se događaju situacije koje su povezane sa forenzikom, a to je zbog čega netko u Americi plaća zdravstveno osiguranje 20 dolara, a netko plaća 3000 godišnje. To je zbog mutacija koje se nalaze na tumor supresor genima i nekim drugim. I vi ste gospodine profesore vrlo mudro rekli, mi uopće nemamo odgovore na ta pitanja. Mi u forenzici smo se zatvorili u jedan svijet koji vrlo jasno kaže, radimo analizu 16 lokusa *and this is it*. Zatvorimo ih, pospremimo i oni stoje. U medicini apsolutno nismo ništa napravili po tom pitanju. Baze podataka su otvorene, dostupne i nažalost, vrlo često ranjive. Dakle, kad bi rješavali ova pitanja koja smo danas, mi bi morali imati jedno cjelovito rješenje ili medicinari bez pravnika ne mogu. Niti imaju dovoljno znanja niti pravnici mogu rješavati ova pitanja bez medicinara. I zato ova interdisciplinarnost je sjajna. *International Society for Applied Biological Sciences* sa Američkom Akademijom će stati iza cijelog projekta i ja bih želio da

se to vrlo brzo dogodi, a to je da Hrvatska pokaže svoju zrelost u svakom pogledu jer mi smo svjesni jedne činjenice, da Hrvatska ima i znanje i pamet. Hrvatska je članica Europske unije i nema nikakvog razloga da idemo pognute kralježnice u onim segmentima gdje smo jači od drugih, a jedno od njih je i analiza DNA u forenzici i u pravosuđu. Hvala vam lijepo.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović

Ja bih samo još, ja se ispričavam nisam htio uzeti pljesak profesoru Primorcu, nego kratko zatvoriti. Bila je riječ o multidisciplinarnosti, uistinu danas nemamo ekonomista, ja bar mislim da nemamo. Ekonomist bi mogao, reći sve ima svoju cijenu. Jedan dan izdržavanja kazne zatvora ima svoju cijenu, 10 000 dana izdržavanja kazne zatvora ima svoju cijenu, DNK analiza ima svoju cijenu, netko je mora platiti u konačnici. Međutim, da smo pozvali pripadnike drugih struka, predstavnike drugih struka, teologe, one koji se bave filozofijom morala, rekli bi postoje stvari koje nemaju svoju cijenu. Pravda nema svoju cijenu, istina nema svoju cijenu. Ja mislim da bi smo možda to mogli ponijeti kao jedan *light motiv* kao jednu možda misao vodilju onoga što nas na neki način sve povezuje, i što zapravo proizlazi iz svega onoga što su svi sudionici ovoga skupa u svojim vrijednim doprinosima isticali. Neka to bude, ako je ovo prvi korak, neka to bude drugi korak pa ćemo nekako doći do trećeg koraka, a ja sam siguran da ćemo se ponovno u ovom sastavu i moguće još u širem sastavu vidjeti ponovno vrlo skoro. Ja vam zahvaljujem.